

K2024.1747

== D. P. Hajullans ==

С (Кавказ)
В 188
С 3964

ՇԱՌՆՏԱ

(ՇԵՐԼԱ)

Qaracaj Oblizdatelstvo

NARSANA

1933 թ.

D. P. Bajqullanь

КФ. 1963

Проверено 1963 г.

САҢЬСА

(сыҕа)

5963

К2224.1747-1

К. Б. А. С. С. Р.

~~31396~~

К.- Б. А. С. С. Р.
Республиканская библиотека
им. Н. К. Крупской
гор Нальчик

NARSANA

1933 г.

С (карты)

51/8

Polozheni-udarniki

sayqa

B

1931-ci ғылда сырған „САҢБ ҚАСАВ-
ОҒА ҚБҒЛА“ атлы кітавсыр да 2-сі
сырғыуы ыла ыу кітавсырға кіреді.

Izdatelstvo

Birinci sьqoq nьnь al sьzy.

Qaracaqda keceş xikumat quraloqьncьnьda deri, çarьlьnь, çalьlьnь iclerinden çaş sьqoqь, alьnь keslerini çaşavda xalla- rьn, iş işlemeklikni ysynde volqan volunlarьn nazmuqa salь, anь ysy vla kesi qьjьnь vla çaşaqan xalq bir tilli, bir aqьllь volurca volmaqandь. Anь qoj, çarьlьnь, çalьcьnь ne qadar da unuqdurmaqьqda volqan çьrlaqa, nazmulaqa erkiniik veriv, qaloqan vajlanь, qudretlileni xaq asamaqьqlarьnь, zalimliklerini ysynden çьrlanqanlanь va, xalqнь ortasьnda nazmuqa, çьroqa salqan qoj, anь ysynden sьleşirge erkinlik da vermej edile.

Bajquillannь Dautni vi nazmularь, tamam kesi qьjьnь vla çaşaqan çalьcьnь, çarьlьnь daqьda alaqa çuvuq ortalьqнь da kəlyn, aqьlьn em da art izlemekligin acьq ajьrtьv çьrla- padьla.

Daut çañ nazmucu volqanь sevevli, çetişimsiz çercikle volur, alaj'a nazmularьnь maqanalььqlarь varьsьn da çuvuv, qartxa, çaşxa da keslerini oqulluqlarьn tьjьnşlь etedile.

Gerveklanь A. S.

— 1 —

A l s ə z

(Qoşulub, tyzetilib ikinci sьqdanьna)

Revolysianь җарьqь, savlaj sojuz vla birgelej, Qaracajnu mutxuz Өzenlerin җараць cegetlerin, mьdax tavlaryn da җьvьla cьraц җарьtxanlaj җарьtdь. Mьdax kolly, vetlerin җьlanuц җuvь qan, kӨv zamanь vajlanь tyaynde unuqub turqan, җarьyla bytӨv urunҗanla, kӨzlerinden avlaryn atьv, kyle, ьsara җарьcь dunjaqa җaradyla. Ol mutxuz Өzenleni icinde nellaj bir talant zakijle bilinmej җalqandyla?!...

Bajqullanь D.. vьla kiviк, unuqub vilgeni vastьryьv turqan җьrcь volqanь cьrlaryndan da belgili volady. Ol, җарьcь keceleni, arьv җьzlanь ysynden, iшerge syjmegen, erigiv, kynlerin җьrla vla aшьrҗan adamlaqa җazmajdь. Daut, Qaracaj volumnuda, sosialnьj җaшavnu tyrlenyvynden, volшevik partianь em da Sovet vlastnь vardьrҗan iшlerinden, tyryly-tyryly elledь varҗan kompanialadan, җazady. Ol хьsavdan Daut vizge artьq da **в а q a l ь d ь**. **А н ь** җьrlaryn kolhozcula urunҗan ellile syjyь da oqujdula. Davutnu җань җазьv baшlaqanь vla bu saqatda җazqьnьn aьv җarasaq, tyrlennenin, anь Өsgeniv җajsьvьzda eslerbiz. Anь xudozestvo җань vla Өsgeni, artьqsьz da politika җань vla igi begigeni aсьqды. Alaj bolsada vizni җaшavubuz dunjada volmaҗan kiviк ullu atlanla vla emda җьzьv җьryш vla Өsedi. Ana kӨre vizni idiologiavyzda, җaшav anь lamaqьqьvьzda Өsedi. Ol sevevden Daut da us tazьvьz Leninni: oququz, oququz emda oququz, dev җoҗqan osiatьn tyz aңьlav, toltururqa kerekdi. Daut bu iшni aңьlav qanь kiviк artьna deri җetdirirge vorcludu.

Blimqotlanь A.

Işci teңime!

Bizden xapar sora esen
Ajtajm saña çomaqlav.
Senda tansıqlav oqursa
Esgı çurtuñu inaqlav.

Sız kete turğan saqatla
Bilesiz nele volqanñı,
Ullu revoljusia çanñı
Qanla tögylıv qalqanñı.

Oı zamanda tögylgen qan
Boşunaqa tögylmedi,
Işci xalqñı tutxan işi
Cırt ızña sögylmedi.

Alsı qalla varıñı
Allarña ösgeninde
İşlerinde plan volmaj
Ösymlerin kesgeninde.

Sav dunjaqa qıtıñq çetiv
Varıñ avzratxanında,
Burzujlanı çyreklerin
Kemeca qaltratxanında.

Fabrikleri zavodları
Kiritlenivqalqanında,
Anda krizis kesine
Teren orun alqanında,

Burzujlanı adetica
Xar işleri bitgeninde,
Qan tögysır közyvlent
Zamanlar çetgeninde,

Andan bir-birin talarqa
Eslerine alqanında,
Bolqan kuclerin qaldırmağ
Uruş işge salqanında.

Keslerin ana hazırlav
Planlar toqanında,
Uruş kerekleri qalmağ
Barь hazır volqanında.

Burzuğa umut etdile
Biri-birisin talarqa,
Çarь xalqları usune
Aur çykle qalarqa.

Kesleri bazarları alıv
Ağa ijelik eterge
Çarьları qırььından
Kemsiz vajıqqa çeterge.

Oqsuz qalları varьn
Keslerine qoşarqa
Mallarьn emda mykların
Ajavsuz talav voşarqa.

Taşnı tavnu varьn saqlıv
Uslerin qandan vojarqa
Qovanca varqan qanları
Etinden artıq tojarqa.

Savlağ dunjaları uleşiv
Varььn tyk-tyk eterge
Qan tögüşv çol bla
Muratlarına çeterge.

Alağ bla völek çıldan
Dunja qazauat başlandı.
Millionla bla oqsuzla
Anda qırььıv taşlandı.

Savljaj tørt çylnь toxtavsuz
Dunja vaşyn qan aldy.
Million million çarьnь
Eltiv qara çerge saldy.

Tovdan-oqdan çьqqan çelle
Bolub mazallь voranla,
On millionla bla işcile
Andan qьgьlvь qoralla.

Işlevcy xalqla bu zatxa
Təzalmaz qaça kirdile,
Bir vaşxa dunja acarqja
Bolşevik sözle verdile.

Ala varьsь birleşiv
Leninni çolun aldyla,
Aнь vaşcьlvьqь bla
Çaңь işge kyc saldyla.

Alaj bla Rossijany
Işci xalqlary qozqalьvь,
Kapitalizmaqja çarsь
Tovxa oqqa uzalьvь.

Rossijany xar çerinde
Revoljvsja vaslandь
Çerni altьdan birinde
„Zalım“ patcaxlvьq taşlandь.

Andan sora işci xalqla
Urub onovnu aldyla,
Çerni altьdan birine
Keңeş xukumat saldyla.

Ol xukumatnь salqanlaj
Kerti erkinlik verdile
„Orus patcax sizni sojyv
Turqand“ dev sьjlvь kərdyle.

Biz unuqub turqan millet
Aña saqajıv soruşduq
Bolşevikleca birleşiv
Revolusiaqa voluşduq.

Içcile emda urunqanla
Çañ çaşavqa es vurduq,
Kapitalizma dunjaqa
Çiti, kucly qıylı urduq.

Alaja vizde da vajla
Bizge qarşcılq etdile,
Revoliusjaqa çav volub
Çavluq işle çyrytdyle.

„Keñeş onov volmasın“ dev
Qozqalıv öre turdula
Çarlı xalqlaqa alların
Qan tögysyrge vurduła.

Keñeş xikumat alaqa
Duşman volqanını bildile
„Çaşavubuz voşanlı“ dev
Qan teger qaça kirdile.

Savlaj Resejni burzuju
Varı tilleniv savdıla,
Keslerine voluşluqqa
Burzuj xalqları tavdıla.

Varı bir qanqa kırıv
Sovet vlastı saçarqa
Urunqanları varını
Usyne miniv çaşarqa.

Alaj bolsada sovetle
Ol çıavını almadıla
Urunqan xalqını yupe
Burzujları salmadıla.

Çacdı qoratdı çerinden
Alaqa onun vermedi,
Ol qavumqa qızıl asker
Мында çаşақыз dermedi.

Demezligi kerti bolub
Oquv bla begigened
İşcile em urunqanla
Вагь bir qaqa kirgened.

Ol qalla qadalışыв
Keliv keslerin urdula
Qarыvlarы четgen caqlы
Qazavat etiv turdula.

Bolmazып bilgenden sora
Bzlarына qacдыла
Satық askerlerin qojmaj
Ujlerine cacдыла.

Alaj bla işle begiv
Burzujla vizni taşlalla
Andan sora işci klass
İşlerin işlev başlalla.

İşci xalqып vaşcыlarы
Kөв tyrlы söz sölesdile,
„Acықыз көzygyzny“ dev
Kece kynda kyresdile.

Kelgen saqatdan oquna
Çaşavubuznu kerdile
„Tyzlyk çolda çаşақыз“ dev
Былај erkinlik verdile:

II.

—Patcaх vajqa vijge yleşgen
Çerleni endi alyqыз
Tyzlege scықыв keriliv
Ujle vacxala salыqыз.

Ullu gütçeda qalmaq
Şkol yjlege kirigiz,
Çarьq dunjadan keң volmaq
Oqurqə esni verigiz.

Bu totlannan çyrekleni
Endi totlarь acьlsьn,
Közlerigizni çavxan av
Sizden uzaqqa sacьlsьn.

Kapitalistlik adetni
Qaldьrmaqьn tas etigiz,
İşni kesigiz eterca
Başьoьznь begitigiz.

Esgi Rossijanь onovu
Sizni vıqovda çəşatdь,
Bir tyrlы onovqa qoşmaq
Tuvra xajuaңa uşatdь.

„Sen musliman men xristian“ de
Bytyn dinde çavluq tutdu.
Ань bla kyreşivde
Nellaj bir xalqnь çer çutdu.

Vıqovlannan berc sanlarьn
Unuqub eziliv turdu.
Xataң volmaqanlaj seni
Ot qamcile bla urdu.

Zalimlik saңa vıj volub
Usynde qamci ojnətdь
Tuvra mьjьnь icinde
Qanь qazanla qajnatdь.

Bolqan aqььn „çoq“ volub
Seni tьşьna atdьla
Bytynda tьşьgvlanь
Satьq mallaca satdьla.

Sizni tar օzenne tյjբ
Хажуань вавоа игоанса,
Dunjaqa sanь керилмеј
Temir vuqovda turanса.

Çoqetda seni amalь
Tuzge сьqьв керилрге
Çaratьльвть qalqanen
Quru vajqa çegilirge?

Oqaj çaratьlmaqansa
Endi zamanь çetgendi,
Işci klass qozqalьşьв
Çaşavuquznu keң etgendi

Tur endi көzlerini ac
Bu savqalanь unutma
Burzujla saңa etgendi
Çuavь vermej qurutma.

Bu zatlanь varьн eslev
Saqajda kesini çarьt,
Senda adam volqanьць
Qan icgen qaumqa tapьt.

Qьsdьryloqan ana tilin
Çaratьсьн em çaşnasьн,
Çirtuquzda kişi qalmaj
Qilmulu volub vaşlasьн.

Millet dev sizge bir adam
Endi ucuzluq bermesin
Bir milletni birinden
Artьq vaqalь көrmesin.

Fabrikle em zavotla
Işlevcy xalqda qalsьnla,
Çerleni çer ijeleden
Urunqan ellile alsьnla.

İnaralla emda vajla
Tutxan vajlǝqǝn ǝǝǝǝǝ,
Alanǝ ornuna birlesib
Kesigiz qonub qǝǝǝǝǝ.

Eski Rossijanǝ sizge
Bergen zorluqun taǝlaǝǝǝ,
Xar işigizni qadalǝǝ
Çaǝǝca işlev vaǝlaǝǝǝ.

Keşigizni tiligizde
İşigizni çyrytygyz,
Uvaq milletlege çyqǝǝǝ
Savǝalanǝ kǝrgyzytygyz.

Uzaq ketmeş araǝǝǝda
Ariv şaxar işletigiz
Qan icgen vajǝn qǝstav
İşigizni kyçly etigiz.

Erkinlik dunja endi
Icigizde tamǝrlansǝǝn
Melion-melion çyǝǝǝ
Kommunizim ornalsǝǝn.

Bu zatlanǝ eter ycyn
Sizge voluşluq tavǝǝǝ.
Sovet vlastǝn kyçynden
Çavla duniadan qavǝǝǝ.

Sizni ycyn xukumatǝn
Boluşluqu açyǝǝǝ
Anǝ tatǝ kǝgetleri
Ysygyzge saçyǝǝǝ.

İşlevcy xalq sizni ycyn
Xazǝrdǝ çanǝn verirge
Bytynda uvaq milletleni
Artǝq vaqǝǝ kǝyrge.

III.

Bu sözləni eşitib biz
Sejirsinin tura edik
Tuşu byuz volurmu eken
Dəv inənməy bəra edik.

Sora esləv qarasəqə
Çaşavqə keliv başlandı
Esgə çəşəv tamıgından
Ciriv oju lyv təşlandı.

Urunqanlada birleşiv
Artıqlıq dunjanı atdıq
Kapitalizmanı çöln
Bolşevikleca uatdıq.

Endi andan bəri bizdə
Ullu quuansxa qalqanvız.
Eski xökumatdan qutulub
Nasəvxə vətəv qalqanvız.

Çer ijəleni çerlərin
Tartıv sədəgəv alqanvız
Çaravlu yj orunlaqə
Çarlı xəlqləni salqanvız.

Ol siz kərgen Qaracajdan
Kəv ellile kəgendile
Ullu tyzlede keriliv
Ujle əavla etgendile.

Ala ornalqan çerləni
Yiələri təs boldandı
Ajtıxanımca andan bəri
Tyzle elleden tolaqandı.

Bir adam alqınca başxa
Adamı çegiv turmajdı
Təv atasıda vəlasın
Endivə cərtəda urmajdı.

Miñ-miñ savijle em ullula
Skol yjlede turalla,
Кун саян bilimli bola
Klass çavlanъ uralla.

Leninizmanъ çollarъn
Bolşevikleca bilelle
Oquv qilmu ajtxan kiviik
Bilimli volub kelelle.

Urunnan xalqъn icinde
İşlerin tyz çyrytelle
Өtyryksyz oquv ajtxan
Zatъn varъn көrgyztelle.

Endi çahil adam qalmaj
Varъ oquvlu bolqandъ
Siz көrgen zamanca volmaj
Bizde çarъqlыq tolqandъ.

SSSR-de kulturaqъa
Çarъ xalqъa voşlanqanbъz
Bajla oquvcu maktablaqъa
Biz ije volub qalqanbъz.

Ol zamanda çyz adamdan
Çaңbъz eki oquj edi
Андан qalqan toqsan segizi
Varъda oquvsuz edi.

Endiva birida qalmaj
Varъ oquj—çaza bilelle
Minle ala çarъ çaşla
Leninci volub kelelle.

Icibizde ara şahar
Erlej qadalъb işledik,
Teberdi ajaqъ tyzny
Şahar yjleden kyçledik.

Avruvnu vaqdan uyje
Xar el salın quralqandı,
Doxtursuz çaşav adetni
Tamırbı quruv qalqandı.

Onovnuda kesibizde
Çalsı, çarılıa etelle,
Urunğan xalqıñ icinde
Tyzlyk çolnu çyrytelle.

Orta mylkyvuz xar kynde
Əsyv allına varadı,
Andan veri çyregibiz
Kerti quvanca turadı.

Sovhozla emda kolhozla
Icibizde çyltırjıla,
Klass çavlanı varıñı
Çyrekleri qaltırjıla.

Urunğan ellile varı
Işlev işden tojmajıla,
Zaran berivcy qaumnu
Iclerinde qojmajıla.

IV.

Savlaj qaldan ajtsaqı
Kemsiz allına əseviz,
Artıqlıq dunjanı çolun
Bırda qojmajıñ keseviz.

Mylkyvuzny qaldırmajıñ
Meşinalı bolduravız,
Icinde bolqan tavladan
Altın kumuş qazdıravız.

Sosializmanı çolunda
Çiger çaşlanı savdıravız,
Anı sıymegen çavlanı
Orunlarıñ tavidravız.

Kapitalist qallanь
Çetiv—ozuv varavьz.
Bizge teñlik etalmazca
Alaj artxa qaldьravьz.

Fabrikleni zavodlanь
Bolşevik çolqa vuravьz.
Kapitalizmanь casьv
Sosializma quravьz.

Zalimlikni—artьqlьqne
Tamььndan qurutxanvьz,
Patcaxlьq salqan çavuvnu
Közleribizden atxanvьz.

Dunjanь işci xalqьna
Kesibizni tapьtxanvьz,
İşlevcy xalqne vetlerin
Sav dunjada çarьtxanvьz.

İcibizde issiz qojmaj
Zavodlaqa çibergenbiz,
Bolşevik çol bla atlav
Varьььna iş vergenbiz.

Dunjaqa çetgen avzьrav
Bizden ulyşsyz qalqandь.
Kapitalizma çollaqa
Ullu qajqьla salqandь.

Krizisni SSSR-ge
Çoqdu kelirge madarь:
Ala çaşav tursalada
Çyz-çyz çьllanь qadarь.

Xar işibizni birleşiv
Sosialist çolda eteviz
Krizis kirmez kibik
Plan bla çyryteviz.

Alaj bolsada uruşnu
Boluruna vuzuqviz,
Çarlı xalqıñ sojdurmazqa
Madarın izlev turluqvuz.

Uruş bolqan kızıv bolsada
Andan qorquva qalmavız,
Burzujları SSSR ge
Çiberirge bolmavız.

Alaja icbizdeda
„Tarx“ dev şkol: atmavız,
Ol uruş bosaloqıncı
Bir kecenida çatmavız.

Qajsı qral bizge savsa
Anı çerine cögerbiz,
Anda qazauat etişiv
Burzuj qanları tögerbiz.

Kesinde uzaqqa sozmaj
Qısxı zamanda tıjarvız.
Leninizmanı çolların
Em iclerine çajarvız.

Andan sora uruş bolmaz
Bir dunjaqa çetdiribiz,
Birinde qalmaj varında
Sosializma etdiribiz.

Savljaj dunja urunçanla
Tyzlyk aqılın alıvız,
Birlik çolunda keçeşe
Muratxa çetiv qalıvız.

Alada işcile bla biz
Çetişgen kyn bir bolubuz.
Ol kyn birleşiv qan töger:
Ezilgen bercli qolubuz.

Bygyna bizni işibiz
Çarışv çarışv turmaqđb,
Turqan çeribizni savlaj
Sosializmaqđa burmaqđb.

Bu zatxa şaqatlıq eted
Sizni vlada aravız,
Çarışuvnu syjgenlege
Qarnasla kibik turavız.

Birinci beş ıylıq plan
Tört ıylıqda bitiv qalındb,
Ol sen kergen Rossijada
Çyz miñ zavodla saıındb.

Ekinci beş ıylıqıń da
Bız bla vaşlarqvbız,
Ol biterge encilikni
Cuqun qojmaj taşlarqvbız.

Xar bir adam varı biden
Ara mylkde vaj vollarıdu.
Birev vaj-birevda çarlı
Bolqan adetle qallıqđb.

Klassız bir çamaqatda
Sosializma sallıqvbız.
Qralları varından
Alıylıqıń allıqvbız.

Qısxaraqdan xararvbız
Ma vugynlykde blajdı
Çarı Rossijarı vizge
Bergen savqırsı alajdı

SSSR- urunqan xalqqa
Qurıdan işlennən sautdu,
Endi savqal! çuvav etgen
Bajqulları Dautdu.

1932-ci ıylda.

Şvejsariadan kelgen işçi delegatları doklatlarından.

I.

Sizni tansıqlav koryrge,
Burzuj qraldan kelgenbiz,
İşlerigizni bilirge,
Aqılvızny bølgenbiz.

Burzuj av salqan köz bla
Bygyna sizni koreviz,
Tört çyz mıç caqlı işciden
Qarnaslıq salam bereviz.

Qralvız Şvejsariadı
Anda burzujla çaşajla,
Bizni çegiv emda talav
Etibizdenda aşajla.

İsci klassxa çav volub
Faşistle zorluq eelle
Burzuj vlastı saqlarqa
Keslerin bek begitelle.

Oı çerde klass kyreşiv
Qızvıdan qızvı varadı,
Xalqla eki bølınışuv
Xaman kyreşiv turadı.

Qızıl qanla tögylüşuv
Bıcaqdan qanla tamadı,
Revolysijanı çiltini
Oı çerlede da çanadı.

Revolysijanı tıjarqa
Anda qatı kyreşelle
Barın bir qavxa çıjarqa
Burzuj qaını birleşelle.

II.

Tuvra mьndaca vizdeda
Arıvdula tavlaryьvz,
Alaja alaqa iye
Bolub turad çavларыьvz.

Oı tavlada bek көvdyle
Mьnda kivik kurort çerle,
Icine vагьv kirgenle
„Biz mьndan сыqмаjьq“ derle.

Saqьs etiv oılaşьv
Bilsen alanь taxsaşьn,
Oı tavla vla vıanь
Bir—birinden vaşxasьn.

Başxalıqlaryьv bek көvdy
Bir—birine uşamaqan,
Eki tavnu adamlaryьv
Birca volumda saşamaqan.

Bizde tavlada burzuıja
Işci xalqlanь səvleıje?
Faşistle işci klassnь
Başcyларыьn tevleıje.

Revolysıjaqa çav volub
Nellaj bir iş çyrytelle
Kyn saıьn tavlaryьvzda
Kөvleni soıyьv ketelle.

Oı arıv xavalь tavla
Bizni ycyn tyrmedi.
Urunçan xalqdan bir kişi
Aladan xajьr көrmedi.

Sizde tavlaqa qarasaq
Bizdeđni cyjresidi,
Bu tavlanyьv çarьv xalqla
Barьnьv da ijesidi.

Sosializmanь çolunda
Tavlarьqьznь tutasьz,
Burzujlanь qalqanlarьn
Klassnьsa qurutasьz.

Sizde bla bizde tavlanь
Başxalьqlarь alajdь,
Klimatь bir bolsada
Politiceskj alajdь,

III.

„Bizni klass çavlarьz
Sizni səgyv səleşelle
Şvesariada işcileni
Aqьllarьn yleşelle“

„Pecatlarь em sөzleri
Şavlaj xalqqa sasьladь
Burzujlanь auzlarь
Byllaj sөzlege asьladь“.

„SSSR-ni çarьlь xalqь
Onovdan keңde çaşajla
Bir tyrlь zatnь ajьrmaj
Tav adam etle aşajla“

„Bir tyrlь bir iş etalmaj
Bzlarьna varalla
Fabrik zavod işlejalma
Tav alqьn kivik turalla“

„Qatьn, qьz, egec em qarnaş
Varь anda teң volqandь
Turuvlarь xajvancadь
Kijim kijgenda qalqandь“:

„Ol veş çыльқ рlannьda
Bitdiralmaj qojqandyła
Çańь zat etgenni qoj
Tav esginida ojqandyła“.

„Partianь muratьndan
Bir tyrly zat tolmaqandy
Urunqan xalqdan bir elli
Сьrt kolhozcu volmaqandy“.

Dev ma vьllaj xaparlanь
Ala toxtavsuz çajalla
Sovet vlastnь səgyvge
Kyclerin salьv qojalla.

Ol sebevden Şvesariada
Işci xalqla qozqalalla
Işni tyzyp billirge dev
Tərt çańьnə uzalalla.

SSSR-ge kelirge dev.
Aqьllarьn vəlelle
Çььььььv onov etiv
Sizni kəryrge kelelle

Alaj bla qozqalьььv
Barьda onov etdile
Delegatxa çiberirge
Ol kyn vizni begitdile.

Bizni çolqada salьv
Kesleri anda qaldьla
Ala vizni vojпuvuzqa
Bu amanatnь saldьla:

„Barьv işci xalqqa qarav
Proletar salam berirsiz
Favrikleni zavotlanь
Bolunmьn kəryv kelirsiz.

Elli mykleni tintiv
Xar qalajna çetersiz
Kolxozlanь Sovxozlanь
Bolumun acьq etersiz.

Xar zatnь bilgenden sora
Aşьqьv çenil qajьrsьz
Anda çaşavnu bolumun
Çomaqlav vizge ajьrsьz.

IV.

Ajaj bla cьqьv keldik
Sovet vlastnь çerine,
Qaraqta emda bilirge
Altь yluşny eirine.

Çeti ьjьqнь ajlanьv
Kavkaz tavlaqa çetgenbiz,
SSSR-de bu işlençen
Zatlaqa sejr etgenbiz.

Biz vardьq Niznij-Novgorodda
Avtomobil zavodxa
Çuz qьrğ miç avtovuz bergen
Allaj bir mazallь zatxa.

Ань көргенлей оқуна
Ullu sejrlikge qaldьq
Xar bir işine erikmej
Başdan ajaqqa qaradьq.

Andan Ukrajnaqa keldik
Xarkov zavodnu көryrge
Elli mylkge ol xar kynde
Ne zat bergenin bilirge.

Qarasaq bir ulla zavod
Aña bir zat uşashaqan,
Kapitalist qralladada
Аньса zavod bolmaqan.

Ol elli miñ traktornu
Xat çylda sizge cacady,
SSSR-ni xar çerinde
Sosialist çol acady.

Moskvada avtovuz zavod
Duniaqa atь ajtylad
Kapitalist qrallaqa
Bolsevlik çolda qatylad.

Çyl sajn ol SSSR-ge
Otuz miñ meşina vered,
Sizde urunqan xalqlanь
Sosialist çolda kered.

Bu qaumdan sorada biz
Saratov şaxarqa vardьq.
Çylda çьjьrma miñ komvajьn
Bergen bergen zavodxa qaradyq

Ufal tavlada ne zatla
Bolqanьn көгүв ijnandyq.
Burzujlanь voş ötyryk
Sözlerin көгүв quandyq.

Magnitorqa qarav biz
„Tuşuvьs volurmu“ dedik.
Tav Amerikada bolmaqan
Allaj işleni işledik.

Daqьda alasa nek көв
Tygly çerlege varqanvьz,
Varьnь volumlarьna
Birem birem qaraqanvьz,

Sosialist tyzlerigiz
Traktorladan tolalla,
Urunnan ellile qalmaq
Nögerlik çolda bolalla.

Minle bla çaşlarьqьz
Skollaqa ketedile,
Icigizde çaş tölyden
Kөv kadrla çetedile.

Çalць çarlь savijlege
Ənci yjlede qarajla,
Alanь çasavlarьna
Çyz- niң zat bla çarajla.

Soqurlaqa-tilsizlege
Varьnada kyn tuvqandь,
Oңsuzlanь keңe atxan
Zakon sizde quruqandь.

Saqatlada-topallada
Sizde' çaşav tavalla,
Sosializma çoluna
Bolşevikleca savalla.

Bu zatlanь varьсында
Qaraqanвьzda көrgenbiz.
Sizde işlege suqlanьв
„Ma tyzlyk dunia“ degenbiz.

Çyz-miң kere qarasaqda
Xaman çetişim көrebiz.
Bu etilinen işlege
Bek ullu sejirsinebiz.

Sizni kьvik milletleni
Çaşav işlerin көrgenbiz
„Ajтьqьz işgizni“ dev
İsci calamla bergenbiz.

Ala bizge keslerini
Bolumun acıq etelle,
Sosializma işlev varqan
Çerlerin kucly begitelle.

Çаңь çаşavnu çolunda
Sosializma qurajla,
Artıqlıqqa onun vermej
Allaj çаşavda turalla.

Traktorla bla ellile
Tyzlede savan syrælle,
Kerekli volqan çerlege
Kökde quşlaca çyzelle.

Keslerini tillerinde,
Xar işlerin çyrytelle,
Başlağьna erkin volub
Erkinlikni көrgyztelle.

Respublikala, oblastla
Bolub işlerin etelle,
Kışiden artıqlıq көrmej
Tyz çаşavnu çyrytelle.

Kesleri vaşьna erkin
Qrallıqнь tutalla,
Birleşiv çolnu kucynden
Burzuj vlastнь butalla.

Ol respublikala, oblastla
Çetisgen kyn bir volasъz,
Sizge qarсь savьv bolsa
Birleşiv işni alasъz.

Ol qralla varь savsada
Sizge bir qorquv salmazla,
Sizni çerigizden ala
Bir qarьş çerda almazla

Sizge qarşısı uruş bolsa
Ol keslerine ajlanır,
Savlağ dunjanı vaşında
Sosializma sajanır.

Ol kyn art qazavat bolub
Dunıaqa qanla casılır,
Kapitalizma tıv bolub
Bıllaj dunıa asılır.

V.

Qıbxası çoqdu dunjada
Siznica allına varqan
Bir tyrlı krızıs kirmej
Bolşevikca işlev turqan.

Kapitalizma çollanı
Sosializmaqa vurqan,
Urunnan qalqanı icine
Bolşevik ylgyle qurqan.

Sizden qalqan qıllada
Elli million işsiz bolqandı,
Mınle bla fabrikleri
Kıritleniv qalqandı.

Mıñ mıñ işcile xar kynde
Quru acdanda öelle,
Amalsız bolqan qaumla
Tav keslerin ölyrelle.

Köv atala balalarıñ
Kesleri tutub sojalla,
Andan başxa madar tavmaj
Dunıa çaşavnu qojalla.

Bız bla keslerıda
Sora keslerin uralla,
Keslerini dunıalarıñ
Qara topraqqa vuralla,

Əlmej turqan qaumlava
Çyz-miñ qıjınlıq cegelle
Ac çalanqac teren sinçen
Qaumnu artıq çegelle.

Anda sizni kibik xalqla
Aur çykle kɵltyrelle
Maña bir çaşav degenni
Ol saqatdan ɵltyrelle.

Ellileni çaşavları
Bytynda aman bolqanı
Krizis anda kesine
Teren orunla alqandı.

Xar qalajqa varıv kirgen
Issiz qaumla kɵryned
Əlgen qaumnu mıllıgı
Baguslaqa tɵgyled.

Malnı, mylkny iş qıjınnı
Quru burzujla aşajla
İşlevcy xalqnı mylkyn den
Zauqlanıv çaşajla.

Çoqdu anda bir çaşav
Çarlı xalqnı birine
Burzujla ijelik etetda
Urunnan xalqnı çerine.

Az adamla, kɵv adamqa
Anda qamcile syrtelle
Urunqanlanı-ışcileni
Qamci tyvynde çyrytelle.

Sizdeva allaj zatnı
Atı cyvu qalmaqandı
Beşçılıq plandan beri
Bir issizda bolmaqandı.

Bes çyllyq planlyqyz
Tört çylğa bitiv baradı,
Daqyda aña burzujla
„İşlenmejdı dev turadı.

Kelgen işbizni tolturub
Bzıvızğa qajtırız biz
Bu sizde işlenen işni
Şvejsarjada ajtırız biz.

Burzujlanı boş sözlerin
Savljaj xalqqa acarız biz
Quru Şvejsarjada qojmaj
Sav dunjaqa cacarız biz.

Revolysia qozqalıvnu
Demennili eteriz biz
Burzujqa qarş uruşda
Bir adamca çeteriz biz.

Ol kyn işci haqı kycy
Savljaj dunjaqa cacıly
Kapitalizma uatıly
Çañ sovetle acıly.

Savljaj dunianı işcisi
Birleşiv işni alıvız
Qan icgen burzujnu qıstav
Sovet vlastı salıvız.

Bygyn bygecada bizde
İşlevcy xalqla işleje
Kompartianı kycynden
Bek köv zatlanı kyşleje.

Kapitalizmaqa qarş
Nellaj bir iş çyrytelle?
İşlevcy xalqı qarvun
Bolşevikca kergyztelle.

Kommunist partia anda
Sizdeca əsyv turadı
Revolysianь çanьna
Çarlı xalqlanь vuradı.

Kynden kecege işibiz
Kimda tanьrsa varadı
Sizde kibik volurqa dev
Xalq hazьrlana turadı.

Leninizmanь çollarьn
Xalq arasьna sacavьz
Kelir revolysiaqa
Bolşevik çolla acavьz.

Oi zatxa çeter ucun
MOPR əserge kerekdi
Ol vizni rşleribizge
Ullu voluşluq verlikdi,

MOPR revolysşionerlege
Ullu alcььq etedi
Anь bla ol qaumla
İşlerin bek begitedi.

Atalarьn faşistle sojqan
Kəvdyle anda çazьqla
İşci xalqqa azav bergen
Bojni qajnaqan vazьqla.

Miң—miң işcileni eltiv
Tyrme yjlege salalla
Mellionla bla savijleri
MOPR-qa qarav turalla.

Alaj bla kəv əksyzle
Bygyn zorluqda çaşajla
Atalarьnь etlerin
Burzuj qaumla aşajla.

Oİ xalılı kƏv çazbqla
Bygyn tyrmelede turalla
Faşistleni zorluqundan
Azavlanbvb olturalla.

Faşist qaumla xatersiz
Bizge qarşb ot acalla
Revolyssia bolmasbın dev
Qozqalbvlanb sacalla.

Alaj bla nellaj birni
Oramda qavlav qojala
Mellionla bla sabijleri
Ac çalanqac bolalla

Oİ tyrmedegile sizden
Kerti boluşluq saqlajla
MOPP-qa clen volqanla
Revolyssianb çaqajla.

Alanb yjdegileri
KƏv qbjbnlbqda bolalla
„Atalbq qbgalbvbdan
Savqa keled“ dev turalla.

Oİ seveden MOPR-qa siz
Entda vaqalvb qaraqbz
Revolyssionerlege
Birer zat bla çaraqbz.

Çuvuq zamannb icinde
Revolyssia vaslanb
Savlj dunjanb ysynden
Kapitalizma taşlanb.

Çasasbın savlj dunjada
Marksnb Leninni çolu
Leninizmaqa çol etgen
Proletariatnb çolu.

Çaşasın Stalin çoldaş
Leninizmanь varдыrad,
Çerni altьdan birinde
Sosializma qurdurad.

Çaşasın MOPR-nu qastь
Revolysiaqa qarajды
Millionla bla anda
Өksyz qaumqa çarajды.....

VII

Şvesarjanь işçileri
Ыллаj doklatla etdile
Internasional çьr bla
Sözlerin воşав kettile.

Alaj bla qarasaq MOPR
Çarьblanь bir qurcudu
MOPR-qa clen volurqa
Urunqan xalqнь vorcudu.

Ol кун vizda işçilege
Bolşevik çuав vergenbiz
Вагьвьз birca MOPR-qa
Clen volurbuz degenbiz.

Ol sözny savlaj tolturub
İsci xalqqa çol veribiz
Өrten kibik çanьв varqan
Sosializmanь keribiz.

Savlaj dunjanь vaşında
Urunqan xalqla qalьвь
Qan icgenleni tas etiv
Sovet vlastнь salьвьз.

А.Т.Б.С.Р.Д.М.А.К.
MƏRKƏZ QIPLMİ HƏM
PUBLİKA KÖPƏXİNƏSİ.
ЦЕНТРАЛЬНАЯ
Научная и Публичная
БИБЛИОТЕКА

Имя. № _____
г. Казань - Qazan.

Esigizde tylmydy ol zaman

I

Esigizde tylmydy ol zaman,
Bir qaumla wijlik etiv xaman,
Bojnuvuzqa vojunsxanь salьv,
Malнь mylkny qollarьna alyv
"Ol vijdi" „vu quldu" dev ajьgьv
Gyryldev ƒalqalarьn qajьgьv
Bizni unuqduruv emda eziv
ƒarь xalqqa ƒьjьnьqьnь veriv,
ƒuq ajьgьqa amal tavmaj qalyv
Ajtxanьada qamcijeni salьv,
Bizni alaj sьjsьz kьrgenleri
„Siz adam tyjylsyz degenleri,
Tisirьvle xajvanca satьlv
Sьrt adamqa sanalmaj atьlv
Ne azda kьzyvuz bir acьlmaj
ƒyrekleden qajьla sacьlmaj
Kesleri ƒkollaqa vořlanьv
ƒarьla oramlaqa tařlanьv
Dunjanь ƒarьqьqьn kьralmaj
Bajdan vijden sьrtda qutulalmaj
ƒzenlede sьrtda emda qolda
ƒolovcu voluv ƒyryseq ƒolda
ƒgyz ljer ƒer tavmaj varqanь
ƒiversen^da ьgyzsyz qalqanь.

II

Esigizde tylmydy ol zaman:
Bir qaumla wijlik etiv xaman
Qaracajьn ьzeninde saqa,

Aur çykle çykleniv arqana.
Biliñ talıv sırtıñ çaur volqanıv
Tartalmasañ ot qamcile urqanıv...
Çalqıa kirsıñ çalıñ tavılmaj
Sytge versen tilegin alınmaj
Ne azada adamqıa bir sanalmaj
„Adamma desenda sırt unamaj
Xar zatxa kesleri ie volqanıv...
Çalsı çarlı atılv qalqanıv...
Senda vugyulv çerге kirgeniñ,
Qıjınlıqıv acuvıñ kergenıñ
Bu zatjada bek sıjı volqanıv
Tuz xajvanca sanalv qalqanıv
Eter madar tavmaj turqanıv
Vugyulv çerге kiriv qalqanıv...

III

Esigizde tylmydı ol zaman
Kece kynde qan tögylv xaman
Tovla oqla usyvyzde çanıv
Xar qıjınlıq varı vizge aub...
Közleriviz çıquqıa kiralmaj
Çavnu tosnı asıv bilalmaj
Özenleni qan ıxyla alıv
Usyvyzge көv qıjınlıq salıv
Çarlı xalqla qan tögysyv xaman
Bizge çavluq etiv vijlik zaman,
Aq askerle icivizge kiriv
Miñ qıjınlıq çarlılaqıa veriv,
Xar biri on—on uskok költuryv
„Bolşevikse“ dev көvny өlturyv
Çarlılanıv qojmaj oñıv alıv
Berklerine aq vusxulla taqıv...
Alaj vıa qazavatxa syrgeni
Qoluna saut sava vergeni...
It qaumla toxtamaj birleşiv
Bolşeviklege qarşıv kyğışiv
Çarlılanıv terisin sojqanıv

Qajtmazca dunjadan ʃojqanʃ...
Qan tɔgyʃyʋ kɔv zaman varqanʃ
ʃarʃ xalqqa qʃjʃnʃq salqanʃ.
Ysyvyzde kɔv qajqʃla volub
Tɔrt ʃanʃvʃz vanditleden tolub
Dunja bir birine qatʃxanʃ.
Xaman tovnu oqnu atʃxanʃ
It kulakla voʃ xaparla ʃajʃv...
Ajaqlarʃ vuzda kivik tajʃv
„Bɔʃsevikle kelelle dev vizni
"Kelgenlej qʃrʃqʃla“ dev sizni
Tyrlʃ-tyrlʃ xaparla ʃajqanʃ
ʃarʃ xalqʃ xaman aldaqanʃ
Bir qaumla kertda dev inanʃv
Ala ajtxan ɔtyrykge aldanʃv
Ol dunjadan xaparsʃz turqanʃ
Aqʃn ʃyz miq ʃerge vurqanʃ...

IV

Esigizde tylmydy ol zaman
Kece kynda qan tɔgylyv xaman
Tʃʃ qralla aq askerge qarav
ʃyz—mik zat bla alaqa ʃarav
Tovnu oqnu ajamaj bergeni
Ol qaumnʃ ʃanʃca kɔrgeni.
Resejni tɔrt ʃazyndan turub
Xar qaruvnu vizni tava vurub
Qʃzʃ askerni aʃav qojarqʃ
Birin qojmaj dunjadan ʃojarqʃ
Varʃnʃ alaj umut etgeni
Alaj bla tɔrt ʃanʃna ʃetgeni...
Fabrikle em zavotla ʃasʃv,
Ot tyʃyʋ kyjyʋ em uatʃv,
Rʃxʃnʃ xazna qalmaj ketgeni
ʃarʃ xalqqa qʃjʃnʃq ʃelgeni
Bɔʃsevikle bɔʃsevicka turub
Aq askerni demenʃli urub
Varʃnʃ segivizden quvqanʃvʃz

Emda qus tygynlej sacxanbьvьz.
Alaj bla çigtlilikde atlav
Qatьloqançа şьvьla kivik cartlav
Qacьdajьn alaj varqanbьvьz
Ic vanditleni da urqanbьvьz.
Anda sora varьndan qutulub
Acьq kyreş qalmaj çutulub
Ol çanьndan raxatlanqanbьvьz
Çanь çolqa ylgь salqanbьvьz...

V.

Esigizde tylmydy ol zaman?
Blz qadalьvь plan etgen zaman
Industriaqa esibiz ketib
Işibizge tolu ylgь etib
Alaj bla vicim salqanbьvьz
Işni bolşevikca alqanbьvьz...
Tьş qralla varь anь көryv
„Netesiz“ dev işibizni sorub
Xilikge etiv da kylgenleri...
Cьrtda etalmazsьz degenleri
„SSSR ol plannь tolturub“
„Sosializma çolunda olturub“
„Altмьş, çetmiş çьldanda bildirmez“
„Tutxan işin muratьna çetdirmez“
Ol xalili alanь sözleri...
Varьнь qozqalьşьvь bezleri
Işibizge curum salqanlarь
Varь aңa vuzuq bolqanlarь...
Bizda alaqa qaramaj etiv
Xar zatнь bolşevikca begitib
Işge kirişiv tevregenibiz
Kycьvьzньny aңa bergenibiz
Ol qaumla alaj kyle turub
Qarьnlarь qatь avrub vurub
Çyz tyrly dьgalas etgenleri
Çaravsuz zatlaqa çetgenleri...
Alaj bla төrt çьlnь çaşadьq

Beş ғыллық рланныда бошладық
Beş ғыллық төрт ғылаа битгенін
Ой бизге җапы дуниа етгенін
Барь көрув ешлев башлақаны
Ана вuzuқ затла ташлақаны...
Ишдева бир зат етальмај қалыв
Бизден тыяпышы җуавла алыв
Ғыреклері җағыла қалқаны
Кертида кемсиз мыдах болқаны...

VI

Көремисиз биздеги ишлені
Ғавланы есин алқан кычлені
Миң-миң җерде миң-миң совхозланы
Елли мылкде аллај колхозланы
Алаца җер-җерде МТС-ла
Ненца җерде социалист қалала
Ненца җерде трактор завотла
Темірден ишленнен җыз миң атла
Қуш кибик көкде учхан кычлені
Савақца теңизде җызген ишлені
Ғауқа җавлуқ, тосха тослуқ етив
Көв затда бурзужланы җетив
Емда алларына өтгенібиз
Барыны җуавыи бергенібиз...
Сав дуняны екиге бөлгенібиз
„Ким кимни” озысада дегенібиз
Ой сөзdeda хорлав барқаныбыз
Социализма җолну қурықаныбыз...
Бурзужланы көллері кетеді
Кычлері қарывсузқа җетеді,
Ишциле бирleşелле-өселле...
Бурзужланы дақанын кеселле
Ишци халқла бир җалы болал!а
Урунғанланы нөгерге алалла
Көремисиз ала вля бизни
Ғашавқа қадалқан ишбизни
Тыс қығалла бары апы көрув

Çyrekleri kynde vyzca eriv
Qan dьgalas ete turqanlarьn
Qazanatxa kysny vurqanlarьn

VII

Eslejmisiz alañ işlerin
Uruşxa vuruv volqan kyclerin...
Bir-birlerin сыртъв em tonarqа
Анъ annuna kesi qonarqа
Muratda urus izlegenlerin
Xalqнь şojarqа kysegenlerin
Oñlu qaum oñsuznu tevlerge
Mañn mylkyn qojmaj cövlerge...
Ol çolda dunjany uleşirge
Ol muratxa çetginci kyreşirge...
Alaj vla krizisden сыqarqа
Kalonjalany butynda сыqarqа
Iarönlula Qьtajnъ sojqanca
Oñsuzun qanyна vojqanca
Sanlaj dunjany alaj eterge
Qadalъв ol muratxa çeterge...
Butynda SSSR-ge savarga
Oñsuzlany etlerinden qavarqа
Kereklerin icinde tavarqа
Ol çolda krizisni savarqа
Alqьnca çarьlaqа vij voluv
Oi qaumnı uslerine qonuv
Alaj vla ömyрге çaşarqа
Bir qaum xalqнь etin aşarqа.

VIII

Eslejmisiz ol zatlany volmazьn
Allaj zatla dunjada qalmazьn
Urunqanla birleşiv kelgenin
Burzujlany çunavьn bergenin
Miñ-miñ işsi paşjaqа kirgenin

Ol kesini çolunda bilgenin...
Xar kynde burzuj pla kyreşiv
Ань unatьrqa dev birleşiv
İşlerin ösdyre varqanlarьn
Хаман uastanjala qurqanlarьn
Kommunizmanь çolu ösgenin...
Burzujlanь qanatьn kesgenin
Тамьrlarь dunjaqa çetgenin
Xar qьralda işni bigitgenin
Urunuvcu xalqanь kesinde
Revolysia volub esinde
Varьn ol çolqa vurub varqanьn
Bolşevikleca işlev turqanьn.
Alajdь da alajdь işibiz
Bek keçe kerilgendi kysuvuz
Bizge kişi teñlik etalmazca
Syrya ne azda çetalmazca
Çaşasьm kompartianь çollarь!
Sav dunjada vereli qollarь!
Çaşasьn anь kivik çalcyala!
El mylkde urunuvcu malcyala!
Emda ala kivik savancyla
Rartianь qolunda daqanьcyala!
Revoljyciqa vaşcy voluqla
Sav dunjaqa kommuna sallьkla.

Pariz kommuna

Altmış çyl mýndan aloja
On segizinci martda
Allaj kyn volub ketdi
Unutulmazca artda;

* *

*

Pariz şaxar işcile
Burzujağın sacdyla
Ullu Pariz şaxarda
Kommunanı acdyla.

* *

“

Sav dunjada em alogın
Kommuna ma ol boldu,
Burzuj xalqın vlastı
Tamam ol kyn ojuldu.

* *

*

Bu xalda atmış bir kyn
Ol kommuna çaşad,—
Ol zamanda işcile
Insanlağa uşad.

* *

*

Pariz şaxar icinde
Ullu quanc volqandı,
Taң atıv kyn tijgenca
İci nyrden tolqandı.

* *

*

Alaj bolsa da vyla
Çolğa usta volalmaj,
Çaңıylca etdile
İşni tavın bilalmaj.

* *

*

Kəv zat zaran volqandь
Kommunanь çoluna,
Bere vilmej Vlastnь
Çarь xalqнь qoluna.

* *
*

Kommunada birleşiv
Bir aqьda qalalmaj,
Askerleri cасыldь
Asker nizam salalmaj

* *
*

Axsa kerek vola ed
Kommunanь işine,
Bank axsa va tüşmedi
Birini da esine.

* *
*

Burzujanь acxasь
Bankda qalьv ketgened,
Kommuna ol acxaqа
Tijmez onov etgened.

* *
*

Ellileden alaj kəv
Xararlarь volmadь,
Kommunarсыla mını
Bir da esge almadь.

* *
*

Ala bla birleşiv
Birlik kucny tutalmaj,
Bek ullu çаңьldьla
Arada vajlav etalmaj.

* *
*

Kommunada onovda
Baj qaumda olturdu,
Burzujanь vujruqun
Alaj ariv tolturdu.

* *
*

Въла умут етдиле:--

„Endi biz çaşarvız dev,

„Bir qral da vızge savmaj

„Teñlik haq aşarvız“ dev.

* *
*

Kommunarla vılasa

Köv çañыьс етдиле.

Işge şagreј volalmaj,

Ters çollaqa ketdile.

* *
*

Mьndan sora virzujla

Tөrt çanlarьn sermelle,

Kommunarь sacarqa

Xazьr volub tevrelle.

* *
*

Askerlerin quralla

Kyçly begim етдиле,

Tier*) vaşcььq etiv

Tөrt çañьna çetdile.

* *
*

Germanь vajladan da

Köv voluşluq aldьla.

Mьndan sora qarьvnu

Pariz tava saldьla.

* *
*

Maj aјnь kьnlerinde

Qan төgьşuv vaşlandь,

Işlevcy xalq qьryььv

Şьndьk volub taşlandь.

* *
*

Toxtavsuz çeti kьpny

Bu qazavat varqandь,

Miç-miç işcini qañn

Qan qavanqa virqandь.

*) Tier, degen oј kommunarь sacxanьn em vaşcьььdь.

Adamları qıyında
Kimse dəvə sormayelle,
Qolunda bərci bolqanı
Nə ajsa da qojmayelle.

* * *

Parizdəgi oramlı
Belge çetər qan boldu,
Şaxarı xar bir çeri
Adam mıllyqdan toldu.

* * *

Çazı issi kınleri
Erimej zat qalmazca,
Oramlada ijs boldu
Adam təzyv bolmazca.

* * *

Qol və qıyından qanmaj
Gilliatinle*) qurdula,
Anı və qıyını—
Mə vü çolqa burdula.

* * *

Mıq-mıq işcini bürden
Gilliatinçə salaelle,
Bir minutnu icinde
Başları çalaelle.

* * *

Kommunarıyla keslerin
Plençə vermeyelle,
Qıyılıv qalıqları
Bir zatxa kərmeyelle.

*) Gilliatin değeri kəv adamları bürden başları uzyv çolqan meşin

Otuz bir miñ işçini
Oramlada qırdıla,
Andan sora qırvınu
Başxa çolqa burdula.

* *
*

Syt vla da bir talaj
Miñ işçini sojdula,
Miñ-miñ çarlı—çazıqıñ
Tyrmelege qujdula.

* *
*

Вълај vla Parizden
Çyz miñ işçi qoradı,
Ol esibizden ketmez
Em ketmej da turadı.

* *
*

Çyz—miñ savij vu kynde
Өksyz volub qaldıla,
Pariz şaxar oramlı
Өksyzleden toldula.

* *
*

Pariz kommuna bitiv
İşleri da toxtaşdı,
Мындан sora işçi xalq
Çаңыьсха ojlaşdı.

* *
*

Bu ciqlanıv qalmaqıñ
Kelir çolqa çaradı,
Revolvsia etgenle
Barı мыңа qaradı.

* *
*

Bu uruş kompartiaqa
Çol vaşçыьq etgendı,
Анъ tutar çoluna
Vlgy veriv ketgendı.

* *
*

Marks çoldas bu zatlanь
Barь esge alqandь,
Kellir ravolysijaqa
Tyz planla salqandь.

* * *
Lenin çoldaş toxtavcuz
Ань bla iş etdi,
Ol planlanь kucynden
Muratьna da çetdi.

* * *
Entda мындан арь da
Ol vizge çararьqды,
Revolysia etgenle
Barь аңа qararьqды.

* * *
Lenin etgen umutnu
Sav dunjaqa çajarьvьz,
Burzujlanь qalasyн
Syjelmezca ojarьvьz!

* * *
Çaşasьn sav dunjada
Revolysia etgenle,
Azatьq ucyn kyreşiv
Çyz min azav cegenle!

* * *
Çaşasьn sav dunjada
Təşge cəgyc urqanla,
Burzujlanь cacarqa
Bolşevik plan quraqanla!

* * *
Çaşasьn sav dunjada
Tyrmelede cəkgenle,
Kommuna ucyn kyreşiv
Qьzьl qanla təkgenle!

Qanъ ыѣх кун (1905 сыда).

I.

Bir miң toquz çyz beşinci çыьnda
Ma bygyn kynlede, juvar aьnda,
Peterburgnu işçileri çыьыьв,
— Hazna qalmaj varь işden тыьыьв...
Anda vostania etiv iş taşlalla
Revolysia ota caqьв vaslalla:
Çyreklerin bir-birine acдыа,
İçlerinde qajqьларьп cacдыа.
Qollarьnda kereklerin ataelle,
Varьсь da birca ылај ajtaelle,
„Berilgen çal qarnьыьзqа volmajды.
„Savijlerimiz „otmek“ dev qojmajды.
„İş kыныуыз da vek uzun volqандь.
„Közlerimiz tamam qandan tolqандь.
„Onovcula da adamca көrmeјle,—
„Sөleşsek da ala çuav vermeјle.
„Bu xalili biz çaşav da volınavьз
„Bu çaşavda ne azda qalınavьз!
„Ol sebevden bygyn işni taşlajьq!
„Xar zavodta vosstanianь vaşlajьq!
„İşimizni qolubuzqа alajьq!
„Çaşavnuda tyz çollaqа salajьq!
„Biz kim volqannь alada bilsinle!
„Ala vizni adam kibik көrsynle!
„Alaj ыла keң dunjaqа сыqajьq!
„Bu çaşavnu eltiv көрге тыqajьq!“
Tişirvu erkişi birimiz qalmaj
Bygyn kун sannь artxa сыrtда salmaj
„Qantögyvge bygyn kыcny salajьq
„Qыьс kыc ыла onovnu alajьq...

II.

Şpion vavas*) ol çerde volqandь,
Çyregine aman aqь alqandь.
Alanь ajtxan sөzune тыдылав,
İşni birin qojmaj varьn aңылав,
Ol saqatda tamam esin taşlajdь.
İşcilege ылај ajtvь vaşlajdь:
„Ullu patcax sizni sьjь kərlykdy.
„İşigizge tamam aqь vөllykdy.
„Men bileme anь ne xalisin
„Tilegenni qundarad varьsьn.
„Ol sizni çaşavuquznu bilmeјdi
„Aman çaşarьqьznь da syjmeјdi.
„Ol anь bilse, savьv sizge kelmezmedi?
„Sizni çasavuquzqa aqь vөlmezmedi?
„Ajxaj-ajxaj bek razь vөлub kelir edi,
„Ajtxanьqьzqa aqь velyr edi.
„Terslikleni cinovnikle etelle
„Ala patcaxnь da aldaв ketelle.
„Endi işni tav çerine qarajьq!
„Çoruqu ыla patcaxqa varajьq!
„Өkylme sizge, siz ajtxannь etejin.
„Bu sadatdan ol patcaxqa keteјim,
„İşigizni virem-virem ajtajьm,
„Mьsьmaj daqьda sizge qajtajьm.
„Bu çol ыla sizge çaşav salajьm,
„Bu zatxa patcaxdan vujruq alajьm!
„Siz da mьsьmaj ыzьmdan keligiz!
„Tilek qaqьtnь kesigiz verigiz!“

III

Ылај ыla vavas alqa kelgened!
İşcile da ылај onov etgened!
— „Çaraşdьrvь tilek qaqьt çazajьq!

*) Şpion vavas—dev bir orus pop volqandь, ol patcaxnь şpionu vөлub işcilege: Men sizni өkylyguzme“ dev alanь aldaв, işni tavьn pateaxqa etim şcileniun biliv, anь patcaxqa bildriv turqan bir pop volqandь. B. D.

„Mıñle vla aña qolla salajbq!
„Allax-patcax suratlarıñ alajbq!
„Salıw kesini alıña varajbq!
„Garon ajtxanca ese bir körejik,
„Tilek qağıtnı kesibiz berejik.
Kerti alaj ese ol bizge ariv qarar
„Çazıqsıñnıw işibizge da çarar.
„Bıljaj vla tilek qağıt çazıw,—
„Mıñle vla aña qolla salıw,
Barmaqız dev ajtxanıñada qaramaj
Porxa aldatıw ol sözny unamaj
Birden dua oqıj kelelle,
Qar, borandı, suuqdan da ölelle.

IV.

Garon wawas wıladan alqıa çetiw
Patcaxqa da köw tyrlı tille etiw...
İşcilege ajtxan sözyn unutup,
Ol çarılannı ariv ajtıw suvutup...
Barıw patcaxnı tyz alıña cökdy
Ol itge da wıllaj xaparla tökdy:
„İşlevcy xalq warı işin qojdula,
„Fabrikleni, zavodlanı ojđula.
„Allarına tywegenni sacalla,
Xaznalatını warıñ acalla.
„Mıñsıñ ala veri çetelle
„Barıwızda da bir xata etelle!
„Endi çonıl madarın körsena!
„Asgerlerine bulruqıñı wersen!“
— Dev, wı xalili köw tille etgened,
Birda wolmaqan sözlege çetgenedi.
Ol patcax da anıca bir „it“ edi,
Çarıl xalqnı sojarqa çut edi.
İşci xalqnı tuşmanca körywcyed,
Alaqıa ölym sawqa beriwcyed.
Tersni-tyzny bilirge da syjmed!
İşci xalqnı adam kibik körmeed;
Ala kibik köw işcini sojqaned!

Xatasızlaj көв işcini соjqaned!
Ol sebevden мыңа да хазыр boldu,
Arvazь da qan icgenleden**) toldu.

V,

Işcile da мындан сырт-хараг билмеј
Вьлај ајтаелле ығармај, кумеј:
— „Eј vizni patcaхьвьз, ғаһьвьз,—
„Acдан tamam toxtaqандь qаһьвьз.
„Sen sebev volmajeseң өлевиз!
„Boşunaqa өlym асьв көревиз.
„Sense vugynlykde vizni атавьз,
„Sen sav volub vizni pedi хатавьз.
Cinovniklerin vizni sojalla,
„Sөleşsek da ғаав vermeј qojalla.
„Berilgen ғal qаһьвьзqа volmajдь,
„Savijleribiz „өtmek!“ dev qojmajдь.
„Iş kынуvuz da tavьз uzun volqандь,
„Ol da vizni oңuvuznu alqандь.
„Endi sen vizge көlyң vla qaracь!
„Isci халqһь ғыregine ғаracь!”
Bu söz vla qьş sarajqa ғetdile,
Varьсь da birden sezde etdile.

VI.

Bu tilekle patcaхqа aur tijdi,
Ol saqatdan askerlege vujruq ijdi:
— „Bu saqatdan ackerlerin ғetsinle!
„Bu itleni ғeңil хalek etsinle!
„Вьладан өltyrylmeј kişi qalmasьн,
Bir işci da yjyne sav varmasьн“.
Ol saqatdan askerle da ғetdile
Patcaхqа da ullu хurmet etdile.
Şkoklarьн varь qolqа aldьla,
Iclerine patronla saldьla.
Tovla-oqla ғer-ғerden qaralla,

**) Askerleden.

Bu xarible da çuq vilmej turalla.
Ol saqatdan xararsızlaj vujruq voldu,
„Ura“ degenlej dunja carsdan toldu.
Uruş vaşlandı dunja veri avqanca,
Oqla tögylدی көкден vuz çavqança!
Vylaj vla işci xalqнь sojdula,
Erlej qьrvь şьndьk etiv qojdula.
Buaz qatьnlань qarьnlarьn tartdьla,
Savijlerin aльv, aльv atdьla!
Çaşdь-qartdь, zavijdi dev volmajьn,
Kөv qьrdьla arьmajьn, talmajьn.
Miç-miç işci oramalaqja sojlanьv...
Sьmmaq aq qar qьzьl qanа vojalьv,
Ma patcaxqja „өtmek“ tilej varqanla
Өtmek ornuna, oqla, tovla alqanla!

VII.

Bu uruş işci xalqнь sunutmadь,
Bir işci da bu dertni uoutmadь.
Mьndan sora ala patcaxqja çanьv,
Allaxнь da өtyryk volqanьn tapьv.
Ol sebevden işni etiv vaşlalla,
Garоңa da inanmaqнь taşlalla.
Allax, patcaх vla ucyn volqanьn
Ol alaqja vijlik dunja salqanьn,
Biri qalmaj aңylalla көrdyle
Qazavatsьz iş volmazьn bildile.
„Qozqalьqьz, endi viz da turajьq!
„Bu dunjanь vaşxa çolqja vurajьq!“
Dev vylajqja aqьllarьn verdile,
Ol sebevden işni kençe kerdile.
Partianь saflarьna kire elle,
Ol ala ucyn volqanьn vile elle.
Kyn-kynden өsymleri ullu volub,
Xar qalaj kom. kuruzokdan tolub.
Leninni vaşсььqь vla işlelle,
Ol sebevden vlastнь da kyclelle.
Patcaхнь, popnu tarisin sojdula,

Oİ çaşavnu tamььndan ojdula.
Ma endi koresiz quvanc volqanbьz,
Vlastnь da qolubuzqa alqanbьz.
Zalimlikni tamььn qurutavьz,
Esgi dunjanь qojmaj uvatavьz.
SSSR-de çaңь çaşav salqanbьz,
Kerti erkinlik dunjaqa qalqanbьz.
Onovnu da uranqan xalq etedi,
Çalsь-çaribь muratьna çetedi.

1930 çьkda

B i r i n c i m a j d a .

Ma keldi berinci maj kuny,
Bizge savqa uzata,
Çerge çarьq vergen aj kuny
Bajzaqlarьn qьzarta!

Хоş kel!“ dev айьна варајьq
Ань сьјьп eterge,
Ви ваqаль кунде qарајьq
Muratlaqа çeterge.

Кунувз да çарьq tijgendi,
Хар kim da suqlanьrsa,
Çer da көм көк көлек kijgendi,
Хар bir zat toqlanьrsa.

Işcile da vugyn birleşiv,
Bir aqьль volalla,—
Kapitalqа qarşь kyreşiv.
Aңа kucny salalla.

Terekle ханsla da aq саqьв,
Dunjanь çarьtalla.
Işcile da virzuјlanь qаqьв,
Kuclerin тапьtalla.

Kunny arivluqundan tavla
Kymuş kivik çьltьrajla.
Birinci majdan qorquv çavla,
Bezgekdenca qaltьrajla.

İşçile çыжыльв онов етелле,
Қан ісгенлені çавлав.
Еркинлікни алмај қој мазқа
Қыжн хақларын давлав.

Ненца миң ішци бу кынледе
Турмеlege кирелие,
Артқылық сегивсу үйледе
Çыз миң азав көрелле.

Анда ішцие бу вайрамнь
Азатлық усун етелле,
Ма ол себевден орамнь
Қаңа војав кетелле.

Бизде ішцие ва бирleşив
Социализма işlejviz,
Социализма дев кыреşив
Хар вайлықнь кыслејвиз.

Алақада келіг бир заман
Бизде кивик етерца.
Қапиталистлерин уатъв
Бу қуансха çетерца.

Түриқуиз вайрақлапъ альв
Бу қуансха варајық,
Бурзуйлақа қаршь, қооқалъв
Кыцлерин тајдырајық!

Çаşасын биринци мај куну
Хар қалда да бирца,
Çерге çарық берген ај куну
Çерни çарытсын пурца!

Oktyabrın 13-cü ғыына.

Patcaхығыны қоратыв
Sovet онов салғанлы,
Byгун оныс ғыы тоldu.
Bijlik ханығы қалғанлы.

* *
*

Başыбызға вош волив
Buғовланы атханы,
Tolu оныс ғыы voldu
Raxatlanыв ғыатханы.

* *
*

Ma, bu aıda volқанды
Zalimlikni tas etgen,
Kapitalны қоратыв
Işlevcyny вош etgen.

* *
*

Zalimleni tyvynden
Oldu vizni вош etgen.
Gыбыланы қоратыв
Çyrekleni хош etgen,

* *
*

Oktyabr aйға deri
Bіrer murdar birlesiv,
Çarлы халғыны sojdula:
„Dunıa vizni“ dev kyreşiv.

Kəv əmyrle ketgəndi
İşlevcy xalq-termiliv,
Nalatlany tyvunden
Бсхьnalmaj emiliv,

*
* *

Ma vu ajny icinde
Millionla qaralyv,
Vlastlaryn aldyla
Bir aqylqa çylylv.

Suv ornuna qan aqylyv
Eki uc çylyv turduq,
Andan sora Ressejni
Sostalizmaqa vurduq.

*
* *

Andan veri tylmydy
Çaň elle quralqan,
Qaracajny icinde
Ullu şaxar ornalqan.

*
* *

Andan veri volqandy
Bizde tyzlyk tavylqan,
Çals çarly qıvanlyv
Qan gьvyla qavylqan.

*
* *

Qajda endi vurunçu
Castka çerle tutxanla,
Çals xalqny haqyndan
Boryleca çutxanla?

Qajda endi burunçu
Miñ-miñ işci çekgenle,
İşci ellı xaqıñdan
Tavca yjle etgenle?

*
* *

Qajda endi burunçu
Bizni tarıqa buvqanla,
Çalsьнь çalsьn vermej
Çegiv-çegiv quvqanla?

*
* *

Qьзы asker kycynden
Ala bizden ketdile,
Өmyrde qajьtmazca
Uzaq çerge өtdyle.

1931 çvlda.

Sovet qarcajoğa on çyl.

Ej urunğan qaracajlb
Tur! seni quvanc kuyundy,
Al vajraqnb syq vajratqda
Ol seni çarbyq pyryndy!

*
* *

Bu saqatdan on çyl alqda
Sen ne xalda çaşaj edinq?
Kulakla sanqda vij volub
Ölym acyv çajnaj edinq.

*
* *

Qral onovdan bir zat bilmej
Unuquv çerge kire edinq,
Qyjnlbq vasxan sanqda
„Bir madar“ dev tilejedinq.

*
* *

Ol on çyldan vngi vizde
Köv tyrlly zatla volqandb,
Xar urunğan qaracajlb
Sovialist çolun salqandb.

*
* *

Eslev qaracyn qarñaşym
Biz qalaj ösyv varavbzy,
Sovet vlastnb on çylbna
Köv ara mykle salavbzy.

*
* *

Bu ketgen on çyldan veri
Xar zatxa erkin volavъz,
Kulaklaqa çol vermein
Sosializma salavъz.

*
* *

Bijlik çerle syjыыыьв
Biz ellilege verildi,
Işci, elli qaumlada
Ma andan veri kerildi.

*
* *

Andan veri qaracajda
Nenca çañь el volqandь,
Bajla tutuvcu çerleda
Qaracaj yjden tolqandь.

*
* *

Sen saqъş etiv qaracьn!
Biz qaracajнь, usynden,
Kөв çarль-çalсь oqujdu
Sovet vlastнь kycynden!

*
* *

Daqьda anьca bizde
Nenca tyrlы zat volqandь,
Qьsxasьndan ajтьв qojsaq:
Çarль nasьvдан tolqandь.

*
* *

Çaşasьn sovut vlast!
Çarльlaqa kyn tuvduurdu,
Qan icivcy qavumlanь
Uzaq çerге quvduurdu.

Oktjabrny 15-ci sьbna.

Xos keldiң onbeşinci sьbьbьz
Çarьbьlany ojulmaz qalasy
Oktjabьrda kьltyryldy sьjьbьz
Işci xalqny vaqaly anasy:

Oңsuzla varь sende birleşiv
Işlerin qollarьna aldьla
Ağьmaj neda talmaj kyreşiv
Çarьq çalqа tyv xuna saldьla

Ol onbeş çьldan veri bizde çaşav
Çyz çьl işlenen çolnu ozqandy
Çaпь çolda uruniv birge aşav
Dunjaqа qanatlarьn sozqandy.

Kapitalist qьralla sejir volub
Işibizde zarlanьv qarajla
Çyrekleri kirden bercden tolub
Mylkьvuzny ojylurun marajla

Kesibizde kulaklada bizge
Qarşьsьbьq işle çyrytelle
Işcile, çalsьla em çarьbьla
Birigiv alañ yjukdyrelle

Mьndan aғьda alaqa qarşь
Kyreşni toxtavsuz vardьrlyqlьz
Ol qaumnu varьnda qurutub
Çarь xalqny taxatda qaldьrlyqьvьz.

Oktjabr revolysja volqandy
Tersni tyzny birin qojmaj kьrgen
Ara mylkge tyv xuna salqandy
Kerti çolnu erkinligin bergen.

İşimizni qolubuzoqa alıv
Bir eki dev onbeş ғыl җаҗадьq
Қусувузны ара mylkge salıv
Beş ғыльq plannьda voşadьq.

Qьrallanь җetiv ozuv varavьz
Varьsьn qojmaj artxa qaldьra
Ғerni altьdan birinde turavьz
İşni voļşevikca vardьra

Ol җer savlaj burzujlanь varьna,
Avruv volub icine kirgendi
Ol qaumnu җaşьna em qartьna
Deri qalmaj ɵlyr avruv bergendi.

Ol avruv kynden kyne vekden vek
Өrten kivik җajьlv varadь
Kapitalizma dunjanь xaman
Өre qovdur maz qadar uradь.

Burzujla ol avrunu vaqarq
Qarьvlarьn ajamaj salalla.
Anь jclerinden җuqlatьrqa
Сьrtda amal tavmaj qalalla.

Anь vla kyreşge quralqan
Faşistle em sosial faşistle
Isci kalq vla kyreşe turqan
Daqьda көvdyle allaj itle

Ol qaumla җarьlanь aldarq
Өtyryk sөzleni җyrytelle
Keslerini vlastlarьn saqlarq
Өlym neda tyrme көrgyztelle.

İşimizni voļşevikca etgenbiz
Bir qьralda bizge teңlik etmezca
Allaj bir uzaq җolqa ɵtgenbiz
Kişi syryv ne azda җetmezca,

Amal bolsa, qazavatnъ syjmejbiz
Qan tѳgyşyv çarlb xalqnъ sojarqɑ,
Qatylqandan vaş burada bilmejsiz
Aña acъ çuvav vermej qojarqɑ.

Oı zamanda varъvъzda kyreşiv
Burzujlanъ quş tygynlej cacarvъz,
Aladada işci, elli birleşiv
Çarlb çaşav-Sovet vlast acarvъz.

Çav qralla kѳv zamannъ kyreşdile
Bizni cacъv, xukumatnъ albrqɑ,
Nenca tyrly laqъm vla birleşdile
SSSR-de burzuj vlast saıbrqɑ.

Tyz kertisi bizni tutxan çolubuz
Allajladan qorqa-yрге bilmejdі,
Revolysja ete yrençen çolubuz
Kesinden bir qarlb çerda vermejdі.

1932-çylda.

Ustazьvьz Leninңe.

Миң-миң ылла тағайып кетседе
Быгынны мыдак кып унутулмаз,
Меллион-меллион өмырле ытседеде
„Lenin“ деген сөз бирда қурutulмаз.

„Lenin“ деген вақалы болған атың
Савлај дунјаны ыарытып турлуқду,
Сени дунјада ыайықан қанатың
Сав халққа социализманы қурлуқду.

Қрallаны вағып алып қарасақ:
Сени тапымаған адам табылмаз,
Ол сен ыуғыген қолланы марасақ
Аны вла вағып адам авыпмаз,

Қарылақда сен қандықан сырақла
Қанңандан қана варад қуқланмазла,
„Қалмасып“ дев сен сыжмеген қыбыла
Мындан ағы енди ала сақланмазла.

Ол сырақла дуняны ыарытханды
Қамдuruқланы көлери кетерца,
Ленинизм вабузланы хорлақанды,
Анда іш енди көв вагмыј витеерца.

Ішчи халқ енди ыер-ыерде тирildi
Сен көргызув кетген қолну кысында,
Сени оқувиң вағына верildi
Таймаз кивик ыырегинден, есинден

Сен қураған коммунист қавуылары
Сени қолуң кычы тутхандыла,
Аланы дунјада ыайықан кычлери
Капиталны қанатың ыартхандыла.

Seni çolundan tajqanpъ varьna
Acy-xьnpъ çuvavlanpъ vereviz,
Ala qoşulmazça adam sanьna
Bojnu enişge salьnpъv көreviz.

Rьsxьvьzda ıllu ɵsyv varadı
Ullu—gitceda qalmajьn tapьrsa,
Beş çьllьq planьvьzda mylk quradı
Tьş qralla bizden ertxa qalьrsa.

Endi bir kesek zamannь icinden
Tьş qrallannь varьsьnda çeterviz,
Sen qurav ketgen çollannьda kycynden
Em alanь allarьna ɵterviz,

Bek syjgeniң nɵgerlik çaşav edi
Anь vlada seni razь etgenviz,
Talьqanьң sosializma qurav edi
Aңada uzaq qalmajьn çetgenviz.

Sen ɵlseңde seni çolun çaşajdь
Adam-adannь aşav toxtaşьv,—
Xar kim endi tyzlyk haqьn aşajdь
Sostalizmanь çoluna atlaşьv.

Janvarnъ 21-ci kynyne.

Totlanъan çyrekleni totun acxan,
Kapitalistleni keçe cacxan,
Işci-elli dev alaqa qacxan,
Ustazъbъz Lenin bygyn öldy.

Çanъn qanъn ajamin kyreşgen,
Işci xalq bla toli birleşgen,
Sav dunjanъ ekige yleşgen
Ustazъbъz Lenin bygyn öldy.

Esindegi çalsъ, çarib volqan
Dunjanъ altъdan birin aloqan,
Anda kommunanъ çolun salqan
Ustazъbъz Lenin bygyn öldy.

Xar qralda komkruzokla quraqan
Alaqa vaşcъlyq etiv qaraqan,
Burzujlanъ ojulur çerin maraqan
Ustazъbъz Lenin bygyn öldy.

Axyrnda burzujlanъ casъb
SSSR-de teqlikge çol acъb,
Işci xalq ucun çer-çerge qacъb
Ajlanъvcu Lenin bygyn öldy.

Mylk çerleni sьjъbъv bizge bergen,
Çarib xalqnъ keç çerlege kergen,
Unuqqan xalqnъ çanъsa korgen
Ustazъbъz Lenin bygyn öldy.

Tav elleni kartxa atın saldırtxan
Çarlı xalqqa keñ çaşav aldırtxan,
Kulakların ajaq tyvde qaldırtxan
Ustazıvız Lenin vıgyn öldy.

Urunıanlaqa çarlıq çaşav tıvdırtxan
Savijlerin škollaqa savdırtxan,
Alaqa bilim keget qavdırtxan
Ustazıvız Lenin vıgyn öldy,

Işcige tejri eşik acdırtxan
Ortasında qızıl vajraq sacdırtxan,
Burzujları quş tygynlej sacdırtxan
Ustazıvız Lenin vıgyn öldy.

Ol qavumqa taş sajrıla sajnıtxan,
Bıqlarında qan qazanla qajnatxan,
Çerlerinde çarlıları ojnıtxan
Ustazıvız Lenin vıgyn öldy.

Çaңlama ölmegendi çaşajdı
Ölmızlıgı xalqqa acıq volıqanlaj,
Saqlış etsen ölmegençe usajdı
Ömyryda keter ölmey qalıqanlaj.

1211—31 çylda.

Beş ғылым планна.

Salam saña ej beş ғылым!
Sense dunjań qalıtıratxan,
Burzujağa ölym bolıv
SSSR ni ғыlıtıratxan.

Xar kynden-kynce ösymıñ
Qyzıvdan-qızıv voladı,
Anı köruv burzıjıanı
Közleri qandan toladı.

Nenca mıñ җаңы zavotla
Sen işlev voşav varasa,
Ғав qallanı varıvıv
Ғyreklerin җarasa.

Mıñle bla fabrikleni
Toxdavsuz işlev turasa,
Em artxa qalqan Ressejni
Ғаңы dunjağa vurasa.

Nellaj bir uzını volqan
Ғаңы temir җolla etese,
Mylk qurav bla burzıjıanı
Ғetiv allıvıvna etese,

Nenca mıñ şkolla işlev
Ғahillikni qurutasa,
Ғағыланı quvандығыv
Burzıjıanı suvutasa,

Qallaj traktot stausiala,
Kəv kolhoz—sovhoz quradıñ,
Bakuda, Groznada kiviñ
Kəv çerde toldu murađıñ.

Bizde işsiz adam qojmaj
Barın kesine çıjqansa,
İşsiz volub ajlanıvca
Adetni çolun tıjqansa.

Endi ol adet bek qızın
Burzuj qallada əsedi,
Ol kynden-kynçe toxdavsuz
Alan çolların kesedi.

Tış qallada işsizle
Elli millionça çetgendi,
Ol burzujlan kyçlerin
Syjelmezca kem etgendi.

Alqın saña kılgen vajla
Endiva seni bilelle,
Seni işlegen işcile
Endi alaqa kylelle.

Saña „beş çıllıq“ desekda
Ус-tört çılqa viterikse,
Erkinlikde çaşar kiviñ
Çarыq dunja eterikse.

Bizda anı biliv saña
Çarыq vet vla qarajыq,
Şeni işine qadaıv
Bolşevikleca turajыq.

Xar kerekliñi zamanında
Erlaj veriv tındırajыq!
Saña zaran volqanlanıñ
Çyreklerin sındırajыq!

Alqın bizden çylyqan zat
Patcaxdan—vajden qalmajed,
Bir işcida qallıqdan,
Bir kapek xajır almajed.

Busaqatda bir tyrlı zat
Апыса volub qalmajla,
Bolsevikle „kesime“ dev
Bir kapek saqlı almajla.

Xar kucyvyzny varın viz
Beş çylyq saña veremiz,
Andan veri SSSR-de
Bu çetişimni köreviz.

Endi viz tış qalladan
Xazna zat satıv almaıvız,
Patcaxnı zamanındaca
Çalıncaq volub varımaıvız.

7/V—31 ç.

Beş ғыллық планнь толған ғыльна.

Seni waqalь көryw birleşiw
Tolu төрт ғыльн işlegenbiz,
Bu ғылға woşasaq dew kyreşiw
Kөw тырлы sawodla kыclegenbiz.

Beş ғыллық plan ataw атыңа
Іşci kalq kыclerin көrgyztдyle,
Opportunistle kelmej qатыңа
Nença тырлы söz ғыrgytdyle,

Ala seni asьрь көwsynuw
Kompardıaда wuzuq boldula,
Bajlanь җанына yjьrsynuw
Çoldan keңe ketiw qaldыla.

Oı qaunıla partıanь kыcynden
Tьjьңşь җıuawларьн aldыla,
Bır qaunıla kelmej anь qатына
Іşci халqда җaw woluв qaldыla.

Burzujlada xilikge etdile
„Sis bu planнь etalmazsьz“ dew,
Aqьllarьн alaj wegıtdile
„Elli ғыldan bitdiralmazsьz“ dew.

Alaj wolsada bu zatla wizni
Kөlywyzny salqьn etalmadıla,
Bu ajtyлqan sözlerinde burzujsla
Muratларьна җetalmadıla.

Biz weş ғыллық desenda атыңа
Ус-төрт ғыldan көw tutmaj wosadıq,
Çawladan kişi qojmaj qатына
Ekinçi planньда waşladıq.

Seni ulla işlerini alıv
Quvanс etiv quvanıv oınaıym,
Kesında tıñla ıyıqı saıv
Etgen zatıvıñ bir sanaıym:

Sende etildi Xarqov savodu
Çılda elli miñ traktor bergen.
Çarlı xalqlaı saııqan kəgeti
Mykny sosjalismaga kergen.

Sende etildi Rastovda selmaş
Sever kavkazıv çyrek tamıv.
Tav dunjada da oldu em vas
Elli mykge çyz min zat saıvıv.

Sende quraldı miñ-miñ sovhozla
Çırtıvuznu vajlıqda çarıtıan,
Elli mykde miñle vla kolhozla
Kulakıv klasıvsa qurıtıon.

Sende tylmydy qadalıv işletgen
Uralo-Kuznesskij kombinatıv,
Allaj demenili kyçly etgen
Moskvada Avtomobil zavotnu.

Sense Magnitogornu əsdyrgen
Qurıdan işlenen tavlanıv saıvıv
Million-milion temir eritgen
Sosializmanıv esigin aıvıv.

Saratovda çıırma miñ komvaıyn
Xar çılda elli mykge verese
İşinde sırtı çarsıvluq kəmeıv
Xar zatıv tav çerlerin kərese.

Xar çı saıyn Stalingratda
Nenca min traktor isletese
Anıv kiviç Leningzatda
Xar kynde çyz eki çyz etese

Daşda ala kibik nellaj bir
Tyrly tyrly zavotla etgense,
Sosiallzma çaşavnu erlej
Тув хунасын салъв вегитгense.

Sende işlençen tyrly fabrikle
Minle bla atlağъ volçandъ,
Alada işlegen udarnikle
Çaңъ çolça kyçlerin salçandъ.

Ala sosializmağa kyreşiv
Tutxan işlerin erlej etelle
Kim igi etseda dev erişiv
Ol çaşavnu tyvyn vegitelle.

Nenca tyrly zatla bla çavlanъ
Çetiv tav allarağъna øtgenbiz,
Umur cumur etiv tavlanъ
Køv zatda vek uzaqqa ketgenbiz

Алъ bla birge kulaklanъ
Çollarğa sьnmaz vuruv eteviz
Qurutuv ala kibik zatlanъ
İşbizni kyçly vegiteviz

Kulaklanъ umur cumur ete
Alaqa bolseviki ot acavъz
Emda xilalarağъn acьq ete
Kyçlerin çьylmazca cacavъz.

Nøgerlik çaşavlanъ kycynden
Alanъ klasnya qurutavъz
İşci çalsъ çarлъ em artalъq
Sosialist çollanъ tutavъz.

Kultura çarъqlъq islenida
Partia ajtxan kibik eteviz
Urunçan xalqla bilimli volub
İşbizni alaј çyryteviz.

1932-ci çylda.

2-ci 5 cыльqqa.

Bek asьqьv
Çete kir dev,
Birincige
Bite kir dev
Seni saqlav turqanvьz viz.
Işci çyrekle
Acьq voluv
Qollarьvьz
Berden toluv
Sanlarьvьz gьrtcylanьv
Esgі çolnu çañ çolqа
Burqanlavьz viz

Min-mlq adam
Birden turuv
Bir adamca
Cөгyc uruv
Çiger çolda
Işci qolla
Acььşьv
Çañ çolla
Işcile em savancьla
Mellionla vla
Malcьla
Çañ işge kyclerın,
Qarьvlarьn
Salqandьla.
Çañ dunia
Eterge dev,

Burzuylanь çetiv emda
Allarьna

өterge dev

Bercli qolla

Bolşevikca tutub

Işni alaj

alqandьla.

Birinci veşçьliьq plan

Sosialist çolnu

Тув хунасьн qurqan

Burzuylanь

Bolşevikca urqan

Işni demenñili

Begitgendi.

Çyzle bla

Фабрикле zavodla

Daqьda ala kьvik

Çyz miñ tyrlы

çañь zalla

Etgendi,

Endi senda

Ань çolun

Keңe keriv

Bercli qolun

Ma ol salqan

Sosialist qalalanь

Çyz miñ çerde

Baş çanlarьn etdiriv

Işlev varqan

Çeribizde

Xar ne tyrlы

Bolqan zatнь

Kölyvuzde

Варьн альв

Sen esiңe

Xalqнь çьjьv kesiңe

Klassьz çamaqatxa

Çetdirlikse.

Politika çanь vla
Сава-çorta
Kır ханслань icivizden
Uzaqqa keçe ата
Вагьн tazalaj
Çeribizde
Klassьz çamaqat
Qurdurmaqđь.
Klasslanь qurar ucun
Sebev volqan
Xar bir zatнь
Sьltavlarьn
em surunlarьn

Qaljmaj qurutub
Bercli qolla
Bir-birlerin tutub
Çurtubuznu sosializmaqđa
Burđurmaqđь.

Mylk çanьndan
Qarasaqđa
Bolur zatнь
Sanasaqđa

Nenca tyryly miңle vla
Fabrikle em zavodla
Çyz miң tyryly çanь zatla
Eterikse...

Evropada qallanь
Bizden alda volqanlanь
Вагьсында artxa qojub
Kapitalist çolnu ojub
Sosialist çol vla

Kerpesleniv
Burzujla vytynda
seskekleniv

Сава çorta
Allarьna
eterikse.

Bizde volqan
Xar vajlyqny ɵsdyryv

Qurutuv
Xar bir sajlyqny vaşlaryn kesdiriv
Cunexiv

Tintiv tavlany
Tamyryn quruta çavlanıv
Quş tygynlej
Cacaryqsa...

Demennıllı
tutuv işni

Ajamaı salıv kusny
Qulaqlanıv

Əzenleni
Cegetleni
Tavlany

Em tyzleni

Daqıda ala kiviı
Xazna sıqqan çerleni
Birin qojmaı varıny
Altınlaryn

kumyşlerin
Temirlerin
Komyrlerin
em neftlerin
Acaryqsa

Enci mykle
Vary çylyıv

Encilikde qalmaı
Tylyıv

Negerlik çolqa
Birleşirikdile

Gitce mykle
Ullu volıv

Sırtla qolla
Maldan tolıv
Ara myldke Kyresirikdile

Savança—хазырань.

Ma çetedi savaп kezyv
Turcu allyna varajьq!
Bizden taşajьv ketginci
Aпь işine qarajьq!

* * *

Ol bir kesek zamanьsьqdan
Bizni qojuv keterikdi
Aңa ariv qaramasaq
Artda mьdax eterikdi.

* * *

Aңa qadalьv turajьq
Kesek zamança erinmej,
Olda vizni quvandьrьr
Qьjьпьвьz көzge көгүпmej

* * *

Xar zatyvьzqa qarajьq
Zamanь çetiv qalqьncь,
Tuz bolşevikca, işlejik
Bolçalь ketiv qalqьncь.

* * *

Ol vizge çetgen saqatda
Başxa zatlanь qojajьq,
Çalьcь,—çarль пөгer vol
Savanь qolqa alajьq.

* * *

Syrmej bir voş çer qojmajьq!
Xar qalajda tikge deri,
Çerni syruv qaraltajьq
Qan icgen qavumdan keri.

Bolşevikca kucyvyzny
Savan syryvge salajьq.
Birlik kyc vla birleşiv
Çerni xajььn alajьq!

* * *

Alqьn vajla tytxan çerle
Ma endi bizge voş boldu,
Andan veri SSSR-de
Unuqьan qavum xoş boldu.

* * *

Ol çerleni esgl zakon
Bizge bir çuqun vermeed,
Biz acdan öle tursaqda,
Kişi san etiv көrmeed,

* * *

Aqaclanь birden tiziv
Qoş-qoş ögyzle çegejik
Мыңа заран volqanlanь
Birlik kyc vla ezejik!

* * *

Kimibiz ögyz vaş tutar
Kimda aqacнь ьзыndan,
Bir qavumda urluq atar
Qolnu uzatьv uzundan.

* * *

Qoşxada birge сыqajьq
Çajdada birge turubuz!
Ёncilik çaşavnu artьn
Sosijalist çolqa vurubuz!

1931-çыlda

Böleşvikca savan syryv em bitdiriv, çybv

Qacdan vaşlav pluglarь,
Çerge sallьq urluqlarь
Xazьr volub qalьnadь.
Çav syrtylyv kerekleri,
Işge çarar derikleri
Çatma tyvge salьnadь.

Qacda bitmej qalqanlarь
Çamatalьrь volqanlarь
Qbşda bitiv voşalalla.
Syrylyk çerni qavdanlarь,
Çalqь çetmej qalqanlarь
Birlik kycde taşajalla.

Çarьq eliv çyrekleni,
Elde savlaj kerekleni,
Tijrele sajьn çyjalla.
Çeger malnь semiz ete,
Qaruvьsuzluq keңe kete,
Esgi çolnu tьjalla.

Urunqanla varьsьda,
Ortalьqь çarьsьda,
Çazqь işge qozqalalla
Fevral ajdan ozdurmajьn,
Işni artxa sozdurmajьn,
Kereklege uzalalla.

Bir zat kerek volqan ese
Tolu bitmej qalqan ese,
Ol saqatdan çamatalla.
Varьn cotxa alьrqa dev
Işge çyryk salьrqa dev
Bolqan zatnь sanatalla.

Adamlarıň ögüzleni,
Işge çarar derikleni,
Bölymlege böledile
Хар варь сырыр çerini
Qalaçykle kirir çerini,
Улыş etiv beredile.

Çerge çылыv urqan kynde,
Ань vuzu quruqan kynde,
Халq birleşiv turadyla.
Çerge açас kirlik bolsa,
Халqqa хажьr berlik bolsa,
Аңа өşyn uradyla.

Işcileda nөger boluv
Qalaçykden varь toluv,
Çer qaralyv başlanady.
Urunňanla işni alyv
Qaruvlaryň aңa salyv,
Хavlelikle taşlanady.

Elde kişi qalalmajьn,
Bir voş adam volalmajьn,
Varь işge qaraşalla.
Brigadirle bölynysyv.
Işge çiger көrynysyv,
Çerlerine çaraşalla.

Encileda ala kiviк
Iş allyna volu kiviк,
Işde alaj turadyla,
Ala çerge salyv kysyn,
Birlik çolda çeri tyvyn
Baş çапына vuradyla.

Ol kynlede tyzleribiz,
Işde voluv көzleribiz,
Udarnikle iş tolturalla
Ol syrylgen savanlada,
Işi tolu volqanlada
Quvanьşьv olturalla.

Qaum—qaum syryvcyle
İşni birden koryvcyle,
Başxa bla eriselle,
İş işlegen biri qalmaj
Erişivden kende bolmaj
Barь birca kyreşelle.

İşin çenli etmegenle
Erlej işge çetmegenle,
Kulaklanь syjgenlelle.
Sabatazqa alçь volub.
Mylkyvuzge qarışь volub
Mylkny suvqa ijgenlelle.

Socialisit çoldaqla,
Xar bir işde aldaqla,
Boş zamanıь çivermejle.
Kulaklanь sözlerine
Сьrtda qarav көzlerine,
Alaqa oң vermejdile.

Bu qaumla planlarьn
Syryr vorclu volqanlarьn
Erlej urub bitdirelle.
Erden bla ertde turub
Eter işni erlej urub
İşlerin artьq çetdirelle.

II

Saban közyv çetgen kynde,
Aна plan etgen kynde,
Kende volur iş syjmezle.
Ol kyn otun keltirile,
Өgyzlerin өltyryle,
Çaңь çolqa es ijmezle.

Savan bolmaj eslerinde,
Çavluq volub iclerinde,
Çaңь çolqa qatışmazla.
Zamanьnda hazьrlanьv
Bolşevikca kycny salьv
Işge mьllьk atışmazla.

El savanьn syrgen kynde
Xar kim aqca çyrygen kynde
Urluq izler ol qaumla
Iş ortasь volqan kynde,
Xar kim urluq salqan kynde,
Plug izier ol qaumla.

Kolhozcula birda qalmaj,
Işde muxol cьrtda bolmaj
Xar kim işin aladьla.
Keslerine acьq volqan
Qarav syzyv kolhoz salqan.
Çerge kycny saladьla.

Altьn biter çerlerinde
Quanc volub kəllerinde,
Urluq salьv vaşlanadь,
Çer çerine cava çete
Xar kyn saьn caga ete,
Kir xanslatь taşlanadь.

Savan çerle çьltьrajla
Çel qaqqanlaj qaltьrajla
Altьn kəkenle tilleniv.
Qadalьv caga etelle
Iñirge deri işde çetelle
Barь işine kəlleniv.

Erişivny aьv çolqa
Saladьla çaңь çolqa
Ol kynlede udarnikle...
Işge ylgь quradьla
Saqalanь uradьla
Ol kynlede udarnikle...

Sosialist çolla bla
İşci—bercli qolla bla
Qadalalla udarnikle,
Xar işlerin çarğtalla
Çavqa kycny tañtalla
Ol kynlede udarnikle...

III

Çaz başından qacxa deri
Elden volub uzaq kerl,
İşlejdile udarnikle,
İşde belni qatdъrъşъv,
Tyzde tañnъ atdъrъşъv
İşlejdile udarnikle

İşni көvyn em igisin,
Gitçe zatxa ÷ericigin,
Tyz et dejle udarnikle.
Xar—bir zatda muxolluqnu
Çalqavluqnu xomuxluqnu
Qorat dejle udarnikle.

Brъsxъnъ xar bir zatъn,
Kycly etiv em qanatъn,
Çan sal dejle udarnikle
Kolhoz mylkge cыjre volqan,
Añ azda zaran salqan,
Qara dejle udarnikle.

IV

Qac volqanlaj urunqanla,
Çaj urunu işlej turqanla,
Qъjъnlarъn çъjadъla
Çerde vyrtyk qaldыrtmajъn,
İşekli zat boldurmajъn,
Gөnlерine qujadъla.

Ol saqatdan ozdurmajьn
Qral işni azdьrmajьn
Borcu volqan veredile
Fabriklede, zavodlada
Xar ne tyrlы zatlada
Ara mylkny keredile.

Myrzövlени maçalyndan
Xar ne tyrlы zatlarьndan
Urлуqlarьn tьjadьla
Andan qalqan xar ne zatyьn
Acьq etiv kesi atьn
Syjgenica çojadьla.

28/III—32 ç,

Xamit və Tavqan kolxozda.

I.

Xamit. Turcu Tavqan işlədik
İşni artxa sozmaıyq
Qalqanlanь ozmaıyn
Ne azsьqda qojmaıyq.

Sosialist erisivge
Kусуvузны салıqвыз,
Qalqanlanь viz ozuv
Qьзыl vajraq allıqвыз.

Tavqan. Oqaj çanьm savьr et
Bu issi kyn çataıyq...
Ol erisiv sөzүny
Biz uzaqqa ataıyq.

Alaj və erisiv
Braxьnda volmaıyq,
Asьrь көv çatьvda
Ullu aıyьv almaıyq.

X. Aıtma vьllaj sөzleni
İşni qolqa alaıyq,
Kөvdy çuqlar kыпуvыз,
Byгун işge varajyq.

İşge çigerlik salьv
Udarnikle volajyq
Sosializm quravda
Maxtav savqda alaıyq.

T. İşlej-işlej kolhoznu
Bizni vaj eterikviz?
Bygyn işlev xar işni
Boşavmь keterikviz?

Andan ese tьncajьv
Biraz rahat volajьq!
İşbizni kolhozda
Aqьrьnьa vurajьq!

X. Oqaj vaşxa kolhoz bla
Biz dogovor etgenbiz.
İşni çenil etgençe
Qьzьl vajraq degenbiz.

Alaj bla qadalьv
Orta mylkny eterbiz
Kulaklanь unatьv
Çaңь çolqa öterbiz.

T. Kereksiz sözle bla
Qьjma meni çanьmь
Men kolhozqa kirgenme
Tьncajьtьrqa sanьmь.

Udarniklik işlevge
Men çivermem esimi.
Kişi bla erişiv
Bir qьjnamam kesimi.

X. Ol degeniң ne sözdy
Allaj sözle sөleşme
Alaj ajьtьrьq bolsaң
Nөgerlikge birleşme.

„İşlemegen tışlemez“
Degen sözny unutma
Sostalizm işlevde
Ters qьlьqнь sen tutma.

T. — Kolxoz işni usynden
Былај bir erişmeјik.
Ara mylkny quraraq
Boşuna kyreşmeјik.

Анъ işi bizsizda
Аллына век варлықды
Bizniva iş kыпувuz
Тав çazылмај qалықды

X. Biz kişige etmeјbiz
Ваşывызға eteviz.
Çаңь dunja çolunda
İşleni begiteviz.

Sovet vlast kolxöznu
Demeçili tavudu.
Aңa inanmaqanla
Вагь анъ çavudu.

İşimizge көre хақ
Тавылықды bileme.
Bygyn işde eriniv
Тамбла çuq tileme!

T. Men ajtxanny etmeseң
Sora sizden keterme.
Qalыv kesi vaşыma
Syjgenimca eterme.

Men kolxozğa kirgenem
Raxatlanыv çaşarға.
Alaј көvda işlemeј
Kolxoz mylkden aşarға.

Siza анъ unamaј
Хаман işleci deјsiz,
„Udarnik vol“ dev manға
Сьртда тынлық vermeјsiz.

II.

Alaj ete işlemej
Заманын воş ijejed,
İşlemejin aşarqıa
Çаны кивик syjejed.

Çылы арты çetgenlej
Хазна iş kyn көrmelle,
İş kynleri azыqdan
Асыгь зар vermelle.

Savljaj çылы icinde
Quru eili kyn tavыды,
Аңа көре Tavqanda
Bek az хаq алыв qaldы.

Ol davlaşхан нөgeri
Beş çyz qыgь beş kyn алды,
İşlemejin аjланған
Ulyssyz volub qaldы.

Savljaj çылы ашарын
Хамит алыв ketgened.
Аны кивик kijerin
Барын yjne eltgened.

Tavqan аjтханьтса
Ol kyn ulyssyz qaldы,
Харакетни ornuna
Ажылы сөzle алды.

Nөgerleri varьda
Bek xilikge etdile,
„İşlemegen tişemez“
Degen sөny begitdiie.

Ol kyn аңа kesida
Тамам tolu inанды
İşlemejin турqанына
Көly вля qыjnaldы.

Andan sorava işge
Çigit kibik çetejed.
Et degen zatlarında
Demenili etejed.

Асламына бир кынде
Еки iş kyn alajed,
Ol etillik işlege
Мылыгында salajed.

Alaj bla ol çылып
Udarnikde vardыrdы,
Nögerleni asламы
Тав artxada qaldыrdы.

Çылып savlaj kynlerin
İş kynlege çetdirdi,
Ullu tolu хақ алып
Ужын quуанс etdirdi.

Alaj bla kolhoznu
Maqanasып bilgened
Kertida işlemegen
Сырт ашамаз degened.

“İşlemegen aşammz”

Sostalizma işlerge
Bir çыяна çыыды
Қапыбызны ісісі
Кір çаşавдан іыды.

İşge çiger qaumğa
Bir çарық таң atxандь,
„İşlemegen aşamaz“
Dev Leninda ajtxандь.

İşbizni varьn biz
Tyz çollağa salqanбыз,
Çаңь dunja işlerge
Вojнубузға алqанбыз.

İşge xomux qaumnu
Vlast keңe atxандь,
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxандь.

Qadalъşьv işlejik
Xar kim bizge qararca,
Kesibizden da ozub
Qьralqada çararca.

İşge çiger qaumğa
Bir çарық таң atxандь,
İşlemegen aşamaz
Dev Lenin da ajtxандь.

Burzuj qьralla bizge
Tyz acьvdan kyjelle
Biz işge xomux bolsaq
Ala anь syjelle,

**İşge çiger qaumõja
Bir çarõq tañ atxandõ
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxandõ.**

Ol sebevden erişiv
Biz da kucly volajõq
Sosializm işlevge
Kucny birden salajõq.

**İşge çiger qaumõja
Bir çarõq tañ atxandõ
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxandõ.**

Birev işlev-birev aşav
Turuvcu zaman ketdi!
Ma ol qaumnu birden
Sovet vlast keñ etdi.

**İşge çiger qaumõja
Bir çarõq tañ atxandõ
„İşlemegen aşamaz“
Dev Leninda ajtxandõ.**

Xar kim qalaj işlese
Aña kore aşarla
İşlemevcy qaumla
Aman bla çaşarla.

**İşge xomux qaumnu
Vlast keñe atxandõ
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxandõ.**

Kucny birden salajõq
İşni artxa qojmajõq
Xajda qadal tur işle
İşlev işden tojmajõq.

**İşge çiger qauvmoğa
Bir çarbq tañ atxandь
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxandь.**

Tyz çolnu ysynde
Bolşevikca işlejik
Çalsь, çarlbь, ortalbь
Ara mylkny kyclejik.

**İşge xomux çauvnu
Vlast keçe atxandь
İşlemegen aşamaz
Dev Leninda ajtxandь.**

1931 çylda

Kызге хазыrlанајық.

Съвъласа гурылдев кеӀelle
Bereketli em işli kyz ajla.
Xar kimni raxatлықын вөelle
Endi çalқын маçалын sajla!

Kynnyda issi tijiv çajnatxan
Zamanь keter közyv çetedi,
Qыrdыşda көв оjunla ojnaxan
Quvacь çaj ajlarьввz ketedi.

Xar kimni bu kyz aj işge çalқan
Em bereketli съjль zamandь,
Bu ajda muxol em xomux volқan
Ma ol, tav өlgendenda amandь.

Urunçan xalq bu ajda birleşiv
Bolşevrkca birlik çolda işlerle,
Kece kyn demej xaman kyreşiv
İşlev bla vajlyqnyda kyçlerle.

Biz varьввz birlik kycny çolunda
Qыşlyqlanь qaldьrmaјьн çalajьq.
Çalсь em çarь xalрнь qolunda
Sosijalizmanь kycyn çalajьq!

Çarьq tijgen kynуvuz vatхьнсь
Çalқь, senek, төş, сөгус çurajьq,
Kecikmej хансь çави çatхьнсь
Bicenlikni qaldьrmaј çьrajьq!

Biz urunçan çavunıdan сьçoçanввz
İşlevdy vizni tutxan çolubuz,
Zalimleni çalasьн сьçoçanввz
İşge хазьrdь vizni çolubuz.

Kyz ajlada qadalıv iş etsek
Malcılıqni eşigini açarız.
Nögerlik çaşavda baş begitsek,
Zalimleni bek qırxıca cıcağız.

Busaqatdan qalmaq nöger bolub
İşimizni qolqı aıv başlaıyq,
Közyvynde işlev emda solub
Burun çolnu varızın taşlaıyq!

Bölek-bölek yile nöger bolub
Kyz ajda hazırlanub turajıq,
Ol zamanda kereklibiz tolub
Birden bicençe calqı urajıq!

Ol zamanda bizge sırtıv vıllıq
Zatlanub varızın qurutajıq!
Bırnak qojca kesi başıca calıq
Ol adetni endi unutajıq!

Ullu çıyınub xajıg vırdı
Ol zatdan xajıg ala bilejik,
Çaıvz çaşavnu kyny tırdı
Aña tyz çaşav sala bilejik.

Aslam çıyın bolub birge işlese
Ojnaj-ışlej qac ajda çeterbiz,
Qacda xajınub birden yleşsek
Alaj ete sosijalizm eterbiz!

Qalaj sevir, köv quvanı boladı
Çıyınlaşub kyz calqı calsala,
Çyrekleda quvanıdan toladı
Çarub xalq birden işni alsala.

Haıda tur, işni tavın unutmaq
Aşqıv nögerlikge kirsença,
Kesi rıxıq kesi qurutmaq
Başda tavın varın bilsença.

Calqь işden çenil boşasaq
Oraq vacxa işləda çeterle,
İşde bolşevikge usamasaq
Xar kimda vizni ozub keterle.

Çalqьнь таşьvulnu qojmajьn
Ajaq usyne salьv boşajьq,
Əsyv varqan rьsxьнь ojmajьn
Biz-la bolşeviklege uşajьq.

Quvanc bla qьş azyqнь çьjajьq
Sav çьlnь raxatlanьv aşarca,
Kulak qaumnu çolun tьjajьq
Sosializm çaşavda çaşarca.

Endi zaman çetedi bol xazьr
Çarьla senden ylgь alsьnla,
Uuaq uuaq enci çaşav çoger
İsci xalq sosializm salsьnla.

Bek aşьqьş çorta-çorta kelelle
Em vaqalь em işli kьz ajla,
Xar kimni raxatьqьn völelle
Endi calqьнь maçalьn sajla!

1931-ç.

Hajdaqız alanla kolxozqa.

Birden tevrecigiz qarnaşla!
Biz nəgerle volajyq!
Zorluqda çəşaqan çoldaşla!
Çaң dunja salajyq!

* * *

Вагъвъзда бирса бирleşив
Bir aqылда turajyq;
Bir birimizge eşişiv
Kolxoz çəşav qurajyq;

* * *

Qalmaj qaracьqыз alanla!
Bizni kibik milletle,
Вагъ kolxoz çəşav salalla
Çaгьq volub çyrekle.

* * *

Bizda aladan artxa qalmajyq!
Акгыль vola turub,
Çyrekge muxolluq salmajyq!
İşni tersine vurub.

* * *

Çаң dunjada вагъ çəşav
Sosialist çol allyqды,
Birev-birevny хақьн ашав
Ol zamanda qallyqды

* * *

Qol bla bir zatnъ etmejin
Sъvla kycge vurubuz,
Bir qralda blzge çetmejin
Çaңъ dunja qurubuz.

* * *

Dunjada vaşcъlqpnъ varьnъ,
Işlevcylege beribiz,
Bizni çegivcyleni sanьnъ
Çoq volubda koryvuz.

* * *

Nögerlik çaşavqa viz kirsek.
Teңlik çolnu tutarvьz,
Aqьlvьznъ aңa versek
Kulaklanъ butarvьz.

* * *

Qьjnъlьqda çaşav voşalьv
Teңlik dunja allьqvьz,
Arva, qalaçykle taşajьv
Meşinada qallьqvьz.

* * *

Dunja meşinadan tolluqdu
Adam ajtьv volmajьnъ,
Kavkaz tavla zavod bolluqdu
Boş çerida qalmajьnъ.

* * *

Kesi qolubuzqa allьqvьz
Dunjada vaşcъlqpnъ.
Sosjalizmanъ sallьqvьz
Biz alьv alcъlqpnъ.

* * *

Tьş qralla biri qalmajьnъ
Bizden artxa qalьrla,
Işci, elli xalqь qadalьv
Sostializmanъ salьrla.

Kolxoz bizni ycyndy.

Kəv zorluqda çəşaqan
Çalsь-çarь qarnaşla,
Kulaklaqə aldatmaj
Saq turuquz çoldasla,

Ol qavumqə inanmaj
İşbizni etejik
Kesibizni aldatmaj
Muratlaqə çetejk.

Kolxoz atь ajtьlsa
Xar ne işni qojalla,
Ань cacar çаньна
Çyz-miñ səzny çajalla.

Ala bizni syjmejlə
İnanmajьq alaqa,
Tyzlyk çəşav vollaqudu
Kycny salsaq araqa.

Kolxoz volub voşalsa
Kulakda çoq vollaqudu,
Ala bizden qorasa
Xar kemlikda tolluqudu.

Ma ol sevedden ala
Aңa cьrmaу volalla,
Ань isin ojarqa
Xar kyçlerin salalla.

Xar kim endi vellele
Ol kim ycyн volqanьн,
Kimni yjyn qurutub
Kimge dunja salqanьн.

Ajhaj-ajhaj qarnaşla
Bizni ucun voladı,
Kulaklanь qoratyv
Bizge.dunja saladь.

Biz varьvьz kyreşiv
Birlik kucny alajьq!
Kulaklaqa çol vermej
Bir aqylь volajьq!

Вьlaj volub tevresək
Çarьq dunja asarqa,
Urunnanla birleşiv
Kulaklanь cacarqa.

Dunja çaşav тыncльqь
Ol zamanda vollarqdu,
Xar işiviz varьda
Zamanьnda tolluqdu.

Kolhozqa.

Urunqanla varıvıvz
Esgilikni tıjajıq,
Çalsı-çarlı, ortalıq
Çaslıqannı sıjajıq.

Birlik kucıny çolunda
Çań dunja salajıq,
Ej, çoldaşla turıqız!
Bir aqılı volajıq!

Negerlikni çoluna
Tıvra volıqand alıvıvz,
Tözalınajın asıvdan
Çarılırsa qalıvıvz.

Çań çolda işlesek
Çaşav alıa varlıqdı.
Tıb qılla varıda
Bizden artxa qalıqdı.

Çarlıq çaşav mılkıyne
Ol zamanda vatarıvz,
Cıriyen adetleni—
Birin qojmaj atarıvz,

„Ta-sıx“ dev qıjnalmajın
Savanlanı syıvıvz,
Kulaklanı varında
Çoq volıvda keryıvz.

Dunjada vaşılıqın
Kesıvızge alıvıvz,—
Xar qalını varında
Qızı vajraq salıvıvz.

Bu çol bla toxdavsuz
Nögerlikle işerbiz,
Burzuylanь başlağьn
Temir tişde tişerbiz.

Bizni onov andada
Örtencə çajıqandь,
Bizni tava alanь
Aslamь ajьыqandь.

Dunjada volqan işci
Mьңa dev birleşelle,
Burzuylanь cacarqа
Anь ucyn kyreşelle.

Bu zatlanь varьып
Qaldьrmaьып vilejik,
Çalsь-çarь ortalьq
Kolxozlaqа kirejik!

İşibizni viz varьып
Çaңь çolqа vuraьыq,
Nögerlikni çolunda
Ara mylkly quraьыq

2/V—30 çы.

Sosializma çolundaбыз.

Sosializma çolunda işle
Birge volub proletar kycle,
Bolşevikca ösyv varad
Çalсь-çarль çolunda işle.

Keң-keң volub uvaq talala
Birge volub bolşevik balala,
Alqын çuq bolmaqan çerlede
İşlejbiz sosialist qalala
İşlejbiz, işlejbiz, işlejbiz.

Əsdyrebiz sosialist işlerin
Uvatьв kulakнь tişlerin,
Dunja İscile birleşiv
Qurajбыз proletar kyçlerin
Qurajбыз, qurajбыз, qurajбыз.

Encilik çaşavdan qacabyз
Nögerlik çaşavla acabyз,
Çaңь çaşavnu çavı volqan
Burzujlanь çolun cacabyз
Cacabyз, cacabyз, cacabyз.

Beş çьльq plannь etebiz
Tьş qrallanь çetebiz,—
Ullu atlamla via atlav
Emda allarьna etebiz
Ətebiz, etebiz, etebiz.

Beş çьльq төрт çьlda vitedi
Sosializmaqa çol etedi,
Çaңь dunjanь ösymynden
Burzujlaqa açal çetedi,
Çetedi, çetedi, çetedi.

Kıscıvıznı aña berıvız.
Bersekda køv xajır kerevız,
Soslalızmanñ çolunda,
İşıvızni keñe kerevız.
Kerevız, kerevız, kerevız.

Fabırıkle, zavotla, işlejvız
Dınjada vajırqıñ kıcılejvız,
Ullu atıamla vla atlav,
Temırden atla işlejvız.
İşlejvız, işlejvız, işlejvız.

Temırden quş etıv ısavız
Tavırqatñ kıcıvıñ ısavız.
Ullu tavlavñ xaznalavıñ:
Şıvıla kıcı vla ısavız.
ısavız, ısavız, ısavız.

SSSR—meşınalanadı
Qralladan vajırqıñ aladı,
Bolşevık çııysıñ kıcıvıñden.
Çarlıda nasıvıdan toladı,
Toladı, toladı, toladı!

1931-ç.

Saqlavcu kassaqa.

Tur! uzaq bolmaj qatında
Saqlavcu kassa saqırad
Sosialist qırallıqın
Senden umut etiv turad.

Azda kəvda bolsun çanında
Axsa volub çuq saqlama
Saqlavcu kuvyrde kende
Qalıv çavlanı çaqlama

Xajda çury sen kassaqa
Ol seni bir savutundu
Sosializmaqa çol etgen
Sırtta sınımazlıq zatıdır.

Bygyn sana tyşgen acxañ
Saqlavcu kassaqa varıyn
Kece xurçnında qalmaj
Ol sıjlı kuvyrde qalsın.

Ertdeinde kerek volsa
Tyjıqıssız varıv alısa
Çojulmaj qalqan acxanı
Daqda eltiv salısa.

Saqlavcu kuvyrde acxañ
Kəv tyrlı zatlanı kored
Keriliv varqan rısxıqı
Mıñle vla xajıv vered.

Ağ salınan axsaq
Industrijağa saqlad.
Sosializmanь yjune
Ol kirpic volub taqlad.

Kassağa salınan axsaq
Çavlağa eljaca tied.
Çыяла варьв ol axsa
Çаңь meşinala ijed.

Kassağa salınan axsaq
El mylkgeda bir qajady.
SSSR-ni xar çerine
Bolşevik köget çajady.

Cegivizni saqlarqada
Ol көв voluşluq veredi.
Xar ne tyrlы kыcyvuzny
Uzaq çerlege keredi.

Kassağa salınan axsaq
Beşçыльqğa voluşady.
Ань өsymyn көltyre
Çyz miң voluşluq qoşady.

Ekinci beşçыльqğada
Ol bolşevik çol sallıqdy.
Ol zamanda çurtubuz
Klassьn çolda qallıqdy.

Alaj vla qallıqdy
Sosialist çolda kijinir.
Urunnan çamaqat varь
Ullu quancda syjynyr.

Ağ derida ol vizge
Bek көvdy xajьr verligi.
Çuquңu zьraf çojdurmaj
Baqlabь, sьjьb көrlygy.

Bilemise ol xar kynde
Tajmazdan qoşub turqanyn?
Ne qadar çyryv tursada
Sыrtда açasmaj varqanyn?

Ol kassaqa ot tysseda
Aña çuq volmaj qalbyqyn?
Kassada axcasъ volqan
Syjgen zamanda allyqyn.?

Urudanda ol saqlanbyv:
Araqyqada ketmezin?
Allaj kybyrde saqlanbyv
Ujdeginі ac etmezin.

Az көvdy derge ne azda,
Çoqdu bir çaraqan çeri.
Alaja tavxanbyçь sal!
aña көre хайыг veri.

Tur! uzaq volmaj qatynда
Saqlavcu kassa saqyrad.
Sostalist qyrallyqyn
Senden umut etiv turad.

1931 çы.

Köcerik eliilege.

Taşlı, qajalı özende
Kövdü endi turqanbıız!
Zalimlik salqan gözende
Kesigizni urqanbıız.

Çañ dunja bizge qarav
Ullu tyzlege kergendi,
Pomeşikleni çerlerin,
Biz çarlı xalqqa bergendi.

Hajda, tevre endi qorqma!
Zamanıñ ertde çetgendi,
Bijlik dunjadaca buqma
Dev bizge onov etgendi.

Eşik allıñda arbaqa
Тавымајед bir myjuşcyk.
Tauqqa emda toqluqa,
Çajıñıñda bir öyüşcyk.

Saulqan inek ol çerde
Qısrı qalmaj ne etsin,
Taşınñan ögyzleden
Tujaq çarala ketsin.

Ujleri gızni bir çañ
Terekle vla kijinsin
Bu çañ ösgen sobijle
Ol tyz çerlede syjynsyn.

Anda völek yjle birleşib,
Meşina kucda alırbız.
Nögerlik çaşavda uruna,
Sosializma salırbız.

Çalış, çalış, ortalıq
Nögerlikde urunubuz.
Kulaklañ tarlıqqa tija,
Klassız dunja qurubuz.

Uj qatından uzaq ketmej.
Ara savanla çaşnarla,
Bitimine bitim çetmej
Çajqalışv baslarla.

Syrylgen myrzevny qacda
Ara ındırqa çyarvız.
Erlej artv ças qartda
Gönlerbizge qujarvız.

Ol çyjıqlan sanlañ
Tyz çerlede biz keribiz.
Keñe keriv verc qollañ.
Çavlaqı çuav veribiz.

Çовви-çовви tijreleda
Сасыв erkin volurla.
Köçgen qaumnu çerlerin,
Qalqan çalışla alırla.

Ol çaң ellede сырtda
Icibizde kulak volmaz.
Bizni qatş ol tyzlege
Kulak varırqa çaramaz.

Sovet vlast асыq etiv
Анв belgili etgendi.
Агь сықайық urunqan
Халқадь dev begitgendi.

Alaj bla biz kesibiz
Sosialist çolda bolubuz,
Ictibizge kulak ijmej
Nøgerlik çaşav qurubuz.

Leninizma ajtxan kibik
Малсыльқнъ өсдырувыз,
Fabrik zavod işçilege
Miñ miñ malla ,kesdiribiz.

Ornunava aladanda
Køb tyrly zatla alırbız,
Ol ariv kynly dunjada
Sosializma salırbız.

Qьzlarıbız—çaşlarıbız
Bizge nøgerlik eterle,
Çaş qart demeј volqanıbız
Ajtylqan işge çeterle,

Tyzge сықьв пенса elle
Kөvdyle ma dunja derge,
Barıbıda quvanalla
Erikmej urunıv çerge,

Sovot vlastnъ muratın
Bir minut caqlı unutma
Bizge çaşav dev kyreşin
Eslemeј cyjresin tutma,

Çaşasın bizge bu qadar
Çaşav bergen vlastıbız!
Sosializmaqa kyreşgen
Muratıbız em qastıbız.

1932-çylda

T a v l u q ы z n ы ç ы r ы .

Men tavlü qызem,
Mutxuz çulduzem.
Qarlı, tik tavlada çaşajeni.
Başxa volmajın,
Tyzlyk almajın,
Tuvan çavxan ajoğa usajem.

Bir tyzlyk көrmeј,
Çыladым vөлmeј,
Аныва kişi san etmedi,
Былај zorluqda,
Çaşav tarıqda,
Bir qыз myratyna çetmedi.

Berdile erge,
Saldыla көрге,
Асывлуq dunjasын saјnadым,
Çaşavum volmaj?
Аşavum volmaj
Асuvдан qazanca qajnadым.

Ol kynden vaşlav,
Çaşavnu taşlav,
Bir ullu qызınlyqqa qaldым.
Eter madarым:
Çetsin açalым,
Dev өlmeklik çolun saјladым.

Ma vu көzyvde,
Zorluq çegivde:
„Bolşevikle“ dev tavuş keldi,
Аla çetgenlej,
Tenlik etgenlej,
Esgi—çirik çaşavda өldy.

Zorluq casıdъ,
Tyzluk acıdъ.
Qan icgen gъvyla qoralla.
Menda quvandъm,
Tolu inandъm,
Biz çarъ qъzlaqa çaralla.

Kelgen kynynden
Ajtxan sөzynden
Işci, ellileni çoqlalla:
„Zorluq ketmejin
Tyzlyk etmejin
Bir amal çoqdu“ dev toxtalla.

Byla kelgenlej,
Teñlik vergenlej,
Bizda adamlaqqa uşadъq.
Zorluq çaşavnu,
Qъjъn aşavnu,
Usyvyzden atъv voşadъq,

Zorluq taşajdъ,
Tamam uşajdъ
Kyn tijiv erigen vuzlaqa.
Oqumaq teñdi,
Şkolla keñdi,
Çalсъ-çarъ—tavlu qъzlaqa.

Oqurqa vardъm,
Tyz aqyl aldъm,
Çarъqıyq dunjasъn verdile,
Kөzum acıdъ,
Tuvan çasıdъ.
Tamam adam kibik kerdyle.

Sьqdъ teñ aşav,
Negerlik çaşav,
Tyzlyk çaşavqa menda kirdim,
Zorluq ketmejin,
Tyzlyk dtmejin,
Çaşav tyzelmezligin bildim.

Ma endi çanьm,
Tuьylgen sanьm,
Tamam raxatьqda qalьqдь,
Çaşav teң volub,
Aşav keң volub,
Xar kim qьjьnьn teң alьqдь.

2-III—31 ç.

Udarnikle kimledile.

İşni bolşevikca alqanla,
Aqa mılıyın salqanla,
Udarnikle bolub işleje,
Çaң dunjanı sarxın vurqanla.

Xomuxluqdan keң ketgenle,
Birleşiv erlej mylk etgenle,
Maңıaj ter töguv işleje
Ara mykleri begitgenle.

Qralıvız ɵssyn degenle,
Tuz çolqı aqıyn völgene,
Udarnikle bolub işleje
İsge çan salıv kyreşgenle.

„İşlemegen aşamaz“ degenle
„İşci qralda çaşamaz“ degenle
Udarnikle bolub işleje
Bizge ol zat uşamaz degenle.

Qralıvız begisin degenle,
Çarğq vetde körynsyn degenle,
Qolların verc etiv işleje
Fabrikle keçersin degenle.

Industria çaşnasın degenle,
Alanı¹⁾ ozuv başlasın degenle,
Udarnikle bolub işleje
Esgi çolla taşlansın degenle.

¹⁾ Burzujlanı.

Kulakları çolu tajsın degenle,
Tav malcılıq çajısın degenle,
Udarnikle volub işleje
Çartılıq varь qalsın degenle.

Çaң çolnu kerejik degenle,
Kerekliyin berejik degenle,
Kampanjaları vardiğalla
Xar vajlıqı kerejik degenle.

Ajıqlıqan söz bitsin degenle,
İşimiz alqı vaysın degenle,
Udarnikle volub işlejdile
Kolhoz kuc begisin degenle.

İşge qatı turajıq degenle,
Çavqa tajaq urajıq degenle,
Kulakğa qarşı kyreşelle
Ara mykle qurajıq degenle.

Çurt meşinalansın degenle,
Cirik dünya qalsın degenle,
Cotnu bolşevikca etelle
İşica haqı alsın degenle.

İşni aңılarqı syjgenle,
Alqan işne kuc ijgenle,
Calıq, senek, plıg tutalla
İşci xalıqı qastın bilgenle.

Savotazqı çavluq etgenle,
İşge bolşevikca çetgenle,
Birleşib birden urunalla
Çaң çaşavnu vəditgenle.

„Tavlu-Çarılıla“¹⁾ gazetime.

Baqañ volqan gazetini!
Seni kormeñ bir kün qalsam,
Sьdajalmazь savьym
Bir saqatnь sensiz bolsam.

Aqьym varь sendedi
Seni vla bitgen sanьm.
Seni oqiv vosaqьncь
Tьpsajmazь birda çanьni.

Xar bir tyrlы xaparlanь
Varьn maça vildirese,
Çyz miç zat sende çazyьv
Kesini bek syjdyrese.

Bir qavum adamla entda
Seni xaqarьdь vilmeñle
„Kesimi gazetimdi“ dev
Oqurqa birda syjmeñle.

Endi meni ellilege
Bek tilegim ma vьlajdь;
Gazetni tajmaj oqujuq
Xar qajdada ma alajdь.

Biz ol gazetni oqusaq;
Çarьqlьqnь vaşlarьqvbьz,
Dunja xaparlanь biliv
Burun çolnu taşlarьqvbьz.

1) Endigi atь Qvzve Tavlu du

Inan, kesi tiliñdedi
Xar zatnъ varъn billigin,
Çahillikdenda qutulub
Ozqan dunjaña kylygyn.

Gazetdi bizge xar çerden
Dunja xaparlanъ bergen,
Ujynden eşikge !çyqmaj
Çerni usyn savlaj көrgen.

Bir qaracajъ qalmasъn
„Tavlu-Çarъlanъ“ almaqan,
Tyz çyrek bla termiliv
Aña mylygъn salmaqan!

Biz pionerbiz-pioner.

(Pionercikni ʃərgʲ).

Biz pionerbiz-pioner
Oktjabr ajnʲ ʃaʃlarʲ,
Sotsializma quralʲr
Zamannʲ qadav taʃlarʲ.

Biz ʃaʃ qavum, pionerbiz
Leninni ʃolun tutarʃa.
Ajnʲ ʃolu bla varʲv:
Parazitleni butarʃa.

Biz pionerbiz-pioner
Sotsializmadʲ ʃolubuz,
Teŋlik ʃaʃavda iʃlerge:
Xazʲrlanadʲ qolubuz.

Biz ʃaʃ qavum pionerbiz
Ciqik ʃaʃavnu ʃʲqarʃa,
Ajnʲ ornuna ellege
Nəgerlik ʃolnu qurarʃa.

Biz pionerbiz-pioner
Qalmaj kolxozʃa kirlikbiz,
Toxdavsuz ʃkolʃa ʃuyub
Leninni ʃolun billikbiz.

Biz ʃaʃ qavum pionerbiz
Zamannʲvʲz boʃ ketmesin,
Qalmaj ʃkolʃa ʃuyujyk
Zaman ajʲv etmesin.

Biz pionerbiz-pioner
Pioner ylgı salaıyq,
Xavlelikge voşlanmaj
Pioner çolnu varajyq!..

Biz çaş qaum pionerbiz
Tytyn, araqy icsmejik
„Kergen kergenin etedi“
Amanıyq ylgı vicsmejik.

Biz pionerbiz-pioner
Başxala bizge qararla
Bizden alqan ylgı vla
Çañ dunjaqa çararla.

1931-ç.

Оқу в җ а.

Оқу в җ ыль кетгинци
Sen җколға варсаңа,
Заманьд воҗ кетмејн,
Оқу в илм аlsaңа!

Bilmeјmise җарнаҗым
Оқу в саңа керекди,
Өмырлыкде кетмезса
Татль көет терекди.

Busaқатда вlastдан
Alaj вужуқ volқандь;
„Варьсьда оқусун“ дев
Вьлај закон салқандь.

Biz варьвьз ол сөзге
Ullu ақыл ијеик,
Ullu gitçe җалмајын,
җкollaқа кireјик.

Oldu визге җол берлик
Ишвизни етерге,
җаңь dunja җуравда
Muratlaқа җетерге.

Ansьь җаҗав адамға
Bek җыјнльқ вереди,
җаҗавни җолун вилмеј
Көв зорлуқла көреди.

Zalimleni zamanь
Bizge oquv bermedi,
Ol zaman bizni birda
Insan kibik kormedi.

Patcaxlıqın vıdovı
Bizden qorav ketgenlej
Oquv bizge boş boldu
Sovet onov çetgenlej.

Bu zatlanь biliv biz
Ullu aqıl alajıq,
Qızma—çaşma demejin
Şkollaqa varajıq.

Bir savıjda qalmasın
Şkol yjge varmajın,
Sıjlı volqan oquvni
Çyregine salmajın.

Oquvsuz çaşav bizden,
Uzaq ketsin, qorasın
Oquvlu çaşav keliv
İşibizge çarasın!

Alaj volmaj işlese
Bugün çolda qallıqıvız.
Çarılıq dünya kormeç
Soqur volub varılıqıvız.

Харарсь çивуқларьма.

Sen elli харарсьса
Çigit wolcu çazarqa!
Çarль халқ вля бирге
Хар terslikni qazarqa.

Çyrekge qorquv salmaj
Çazьв—çazьв turasa,
Çartьльқнь вагьна
Qatь tajaq urasa.

Seni qalamьң naman
Tөrt çapьна çarajдь,
Sosalizm quravda
Çyz miң zatxa çarajдь.

Харарсьла tylmydy
Хар terslikni көryvcy,
Gazetni usy вля
Bolşevik çol берivcy.

Ajhaj—ajhaj, alalla
Kerti çolnu вагьvcy
Kimni qalaj вагьqapьн
Tintiv—syzyv turuvcy.

Ol saqatdan харарьн
Gazet тава vildirgen,
Çoldan tajqaп qavumqa
Elni savlaj kyldyrgen.

Hajdaqız, xararcıya!
Entda kyçly volajıq,
Har qaruvnu varında
Beş çylıqqa salajıq.

Апъ вля çavlanъ
Qarvıların альввз,
Sav dunjanъ vaşında
Sosialist çol salıvвз.

Ona— „solıq“ çallaqan
Qaumlanъ urajıq!
Xar zatdada qadalıv
Bolşevikca turajıq!

Харарсыя кесивіз
Kruzokla qurajıq!
Elde volqan zatlanъ
Çaza—çaza turajıq!

Kolxoz qalaj işlejdı?
Ala nege çarajla?
El sovetle qalqanla
Aq qalaj qarajla?

Хар işге хазырланъв,
Savlaj elde qalajdъ?
Bu zatladan çaza tur!
Ma харарсь alajdъ.

Ej харарсь! çuvuqum!
Вьлаqа esini bur!
Daqьda ala kivik
Zatladanda çaza tur!

Çazqan vlada qalmaq
İş voluşluq verejik
Xar işde alçыьq etiv
İşivizni körejik

Çalsь çaşьsq vla kulak.

(çalsьсьqнь aйтхань)

I.

Çalsь elliden,
Çaribь elliden,
Qazan şaxarında tuvqanem,
Aşavum volmaj,
Çaşavum volmaj,
Ullu qьjьnlьqda turqanem.

Atamda öldy,
Anamda öldy,
Men tolu өksyz volub qaldьm.
Qarar adamьm,
Çarar adamьm,
Volmaj çolovcu aqьl aldьm.

Ajlana kelib,
Tavlantь bilib,
Ullu Qaracajqa varqanem,
Çaşavun syjub,
Aşavun syjub,
Anda çaşar aqьl alqanem.

Өlmej çasarqa,
Tyz хаq aşarqa,
Beş çьllьq qoj çalqa kirgenem...
Alaj volmajьn,
Qьjьn salmajьn,
Çaşav tyzelmezьn vilgenem.

Men kirgen çurtxa,
Qan icgen qurtxa,
Kesimi көв kere aldatдым.
Ajtхан sözyne,
Qarав көзыне,
Işledimda ань ojnatдым.

Kecem it volub
Usym bit volub,
Çyz miң qыjыnlыqqa төzgenem.
Aşavum taqyr,
Men çazyq faqyr,
Çalсылыq çaşavdan vezgenem.

Işimi көrmeј,
Tyz çuav vermеј,
Başymda ot qazan qajnatды,
Qanымdan tojmaј,
Daqьda qojmaј,
Çalсылыq acuvun saјnatды

II.

Beş çылым ketdi,
Volçalым çetdi,
Bek ullu quvanсxa qalqanem
Mьndan keteјim,
Bзыma çeteјim,
Dev keter aqыл alqanem.

Малымь алдым,
Başxa en salдым,
Xar zatьmda belgili boldu,
Tamam keterge,
Çol көl eterge
Dev көлымда quancdan toldu.

Въжащъ маңа:
“Іш сьқдъ саңа”
Дев мені çоловсу етгенед:
Кір ақы алы,
Çурушун салы,
Нені Тьмьрьда çетгенед.

Çетген сақатда,
Хьпъ қаратда,
Çырегиме бир қорқув салды.
Бети қаралы,
Маңа аралы,
Қолуна şkogunda алды.

Çырегим сапсы,
Сап—сапым асы,
Төвве тыклерим өрге турду,
Қутуқан итса,
Қағар кижікса,
Şkogун мені тава бурду.

Ајтханем аңа:
Недхатам саңа?
Бир аман тавсызла етесе.
Çазьқ тақырны,
Көлы тақырны,
Вьлајда сојувму кетесе.

Uзақ çерleden,
Qazan elleden,
Sizge qonaq volub kelgenme,
Atasыз volub,
Anasыз volub,
Sizni ala kивik көргенме,

Beş çыldan veri,
Başxadan keri,
Saңa çalсы volub turqanma,
Aјtхан sözyne,
Qarav көzyңe,
Saңa malсы volub turqanma.

Alma çanьmь!
Tökme çanьmь;
Saña alaj eter xatam çoq.
Ölymy alьr,
Kevинде salьr,
Өksyzme atam ne anam çoq.

III.

Sözge qaramaj,
Bırda unamaj,
Ol murdar esin taşladь.
Kesin qaraıtьv,
Közyn araltьv,
Sora vьlaj ajтьv vaşladь:

„Endi söleşme,
Kөvdy kyreşme,
Sөleşgen sözyңe qaramam,
Ajtxan sözyңe,
Qarav көzyңe.
Ölymden тijaqqa çaramam.

Çalсь sanьңь,
Tөгyv çanьңь,
Busaqat teriңi sojajьm.
Kytgen malьңь,
Alььq çalьңь,
Barьnda kesimде qojajьm.

IV.

Bu çalсь çaşсьq,
Uпuqqan vaşсьq,
Bu sözny eşitiv qaraldь.
Umutun yzuv,
Kөzlerin syzuv,
Daqьda vьlaj ajтьv taraldь:

„Sende çaşadım,
„Beş çы वोषадım.
Endi men qazanca ketejim.
„Альқ талымъ,
„Beş çы çалымъ“
Варып саңа халал etejim“.

„Ата қарнашым,
Ана қарнашым,
Варыда esime тушғенди,
Алань көгүв,
Қалқажет өлүв,
Дев ісім тьдъхса кыжғенди“.

Bu qadar tilek,
Eritir çyrek,
Ol murdar esine almadь.
Malь sanьndan.
Calь sanьndan,
Bir sav syjeginda qojmadь.

Ваşына urdu
Воjnundan vuvdu,
Qus tavuqни vuvuv qojqanса,
Tyz keşiv qojdu,
Terisin sojdu.
Adam malнь tutuv sojqanса.

Xar sanьп vaşxa,
Aqacxa, taşxa,
Teren özenlege көmgened;—
Ваşып dukgullaв,
Qojmaj зькгыллав,
Qанып qan qurt kibik emgened.

Ol çerde tasla,
Xansla aqacla,
Варь тьңа palat verdile.
Tyz çanvarlada,
Уj хайванлада,
Munu vöry kibik көrdyle.

V.

Kişi bilmez dev,
Bir da көрmez dev,
Qajqırsız volub ketgened.
Berlik malımda
Allıq çalıda
Boş qaldı dev quıanc etgend.

Çalsı çarıyla
Qajqı boldula,
Em da çoqlav, tintiv tevrelle.
Arı savdıla,
Beri savdıla,
Izledile da sırt көrmelle.

Sovet çıjыльв,
Isden тьjыльв,
Barı тьна qajqı boldula.
Qajdadı çaşсьq,
Unuqqan vaşсьq—
Dev erlaj kulakga sordula.

„Qajdan bilejim,
Qajdan көреjim.
Kesinda sejiрге qalama.

„Qajda qaldı“ dev
„Tasmı voldu“ dev,
Tav menda qajqıь volama.

Işin etgened,
Menden ketgened,
Qajrı ketgenin da ajtmadıь.
Kelir dev turduq,
Çyz çerге burduq,
Andan sora sırt da qajtmadıь,

Çoqdu bilgenim,
Sırtta көргеним,
Ol qazanı ketgen volmazmıь?
Atalıq çerин,
Tansıqlav elin,
Keter aqı etgen volmazmıь?

Gepeucula,
Хаман буvdula,
Atkaz etgenin sora taşladı.
Qutulalmazьn,
Aldajalmazьn,
Biliv vьlaj ajтьv vaşladı:

VII.

—Siz тьнылаqьz,
Tyz aңылаqьz,
Endi kertisin ajтььqma.
Qalaj turqanьn,
Em uruqanьn,
Barьn sizge suratlarьqma.

Bes ғы çalsьmed,
Kesi malсьmed,
Bolçalь çetiv qalqaned,
„Men ketөjim” dev,
Хаqьть ver dev,
Kesini хаqьnda alqaned.

Bu işni syjmej,
Mal veriv lјmej,
Qojarqа aqььта aldьm,
Aпь sojarqа,
Хаqsьz qojarqа,
Kerti vu muratxa vajlandьm.

Kytgen malьndan,
Alььq çalьndan,
Хаqьn verirge volalмадьm.
Mальть veriv,
Adamca көгүv,
Bьzьndan qarav qalalмадьm.

Ујге бир ен дев
Аңа җук җуклев,
Җоловсу етв ијгенем.
Бзындан қарай,
Тав җерни марай,
Таşада сојарқа сыйгенем,

Алај ашыгъв,
Тузун җашыгъв,
Узайтмај ызындан җергенем.
Ерлеј дукгуллав,
Ем да зыкыллав,
Санларън он кесек етгенем.

Хар санън ваşха,
Ақасха таşха,
Терен өзенлеге көмгенем,
Асырав ваşав,
Теренде таşлав,
Мал кесиме қалды дегенем.

Маңа келдигиз,
Енди bildigiz,
Ишни волюму да алајды.
Бир җаş өлды дев,
Өлым көрды дев,
Аңа ким да неге җылајды.

Вошур иш вожду,
Тузы да oldy
Қојмајесегис ағы варайық!
Ағы варқанлај
Сизда турқанлај
Мылъкларън җылыв қарајық!

Бек көв җалсыла,
Ем да малсыла.
Ғарлы қаумда җылыдыла,
Ғаşха варыққа,
Көрге салыққа?
Дев аңа век қайыландыла.

Çыqдыла өрге,
Bek таşa çerge,
Ullu Тамырлықа қаратды.
Çалсы çассырны
—Malсы çаҗсырны,
Çер çерде санларын sanatды.

Санларын сыяв,
Maşokга қиуы,
Kulakны воjnuna салдыла.
Bu isni көруы,
Çyрекле ериы,
Ullu sejirlikge қалдыла.

Теврелле çолқа,
Өзенде-қолқа.
Kulakны алларна салыв,
Kөltyrtyв kele,
Miң palat vere,
Alaj bla өlykny алыв,

Keldile elge,
Xalq volqan çerge
Kulakda maşoknu көltyrtyв.
Maхtarлыв keldi
„Çigitme” dedi,
Ontөrt çылда çаҗны өltyrtyв.

Maşoknu төгуы,
Qатына сөгуы,
Barьda мылькны көrdyle.
Çалсы—çарлыла,
Em urunqanla,
Kulakга irijat verdile.

Icigicini qыльы.

Taң atmaj turub:
Qajqъ etiv tevrer,
Xar işin unutup;
„Icer çer tavsam“ der.

Sora сыда вагъв,
Ньқысха çeter.
Ullu qarnъ çarъв
Mussalaqa keter.

Mussada anьca,
Icigini syjeed.
Icigige voryca,
Közlerin ijeed.

Alaj bla birden,
Otçaqada cögyv.
Çyreklerin kenden,
Bir-birine төgyv.

Bөrklerin qajъгъв:
Nөgerle kelirle.
Araqьda çыjъв,
Birer zat berirle.

Andan şaralarъ,
Araqьda keter.
Sora Mussalarъ,
Ujde aş suv eter.

Bir kesek turqanlaj:
Araqьda çeter.
Quuanъв ol saqat:
Mussa saqьş eter.

Alaj vla kynyn:
Ice, tarta qalьv,
Vьla icgige tyz
Mьllьkларьп salьv.

Ol xalide kece
Bolub kynda vatar,
Toxtamaьп ice
Ekinci taq atar.

Vьla cьrt cуqlamaj
Iclerinden qajnaj,
Bir zatqa „qьjlanmaj“
Xaman tevsej ojnaj.

Bir qaumla yjde
Aгь veri avub,
Kimida eşikde,
Usyne qar çauv.

Savijlerida көв
Stolqa kelelle,
Tartcь Xasancьq dev
Urumka verelle.

Ol anь tartсava,
Bek qunanc etelle,
„Çigit vollarıdu“ dev
Alaj vegitelle.

Alanь qьlьqьп
Savijle alalla,
Ol qьlьqьп көre
Alaca volalla.

Alaj ete keliv:
Guruşxa etelle,
Sözden söz cьqarгьv,
Xьпьqa ketelle.

Anda çumduruqqa
Çetiv salbşalla,
Eşikde suuqqa
Cьqьb qaqьşalla.

Daqьda toxtaşьb
Bir-birine qaraşьrla:
Çaьndan çьjьb
Stolqa çaraşьrla.

Bir kesekden ozmaj.
Tauqqa keterle,
Qarav qaraqьncь
Zakuska eterle.

Bzь vla erlej
Araqьda kelir,
„Tartьqьz çaşla“ dej
Urumkala verir.

Ma vьllaj çigitle.
Sojlanьb çatarla,
Oramnь tarьnda
Batmaqqa vatarla,

Itle, kişdikle
Çьjьb kesine,
Xamxotun çalajla
Basьnьb usyne.

Oñlu it oñsuznu
Qьsdajdь bek keçe,
Çatxan volumsuznu
Aьb syjgen teçe.

Alaj vla taçьn.
Atdьrьr qovalmaj,
Çatadь valcьqqa
Ujyn da tabalmaj

Sora suuqsurav
Qozqalır qymıdar,
Tört çanına qarav
Majmulca muruldar.

Çыqыла em tura
Ava sava keter,
Bir kesek es çыja
Ol yjyne çeter.

Barsava qatıнь;
Мытхысьн тыjalmaj,
Çыjajдыла ань
Savijleri qalmaj.

Çoqduda yjynde,
Adam aşar aşь.
Ketiv xavlelikge,
Çarль yjny vaşь.

Eriva ma andan
Bizda xapar vilmej,
Ne zat volqanьndan
Мыжысьна кирmej:

Qatıньн uradь.
Ajamaj vaşьna,
Qatь uruşadь,
Qызьна, çaşьna.

Varьсьн qorqutuv,
Çanlarьн aladь.
Qatıньн tyjyv,
Çarala saladь.

Aşьsyz suvsuz qalqan.
Ujyn uşatmajdь,
Kesi araқьdan
Qarnьн voşatmajdь.

Savijleri yjde.
Ac çalançac turad,
Kesi icgilikde
Bir kompanja qurad,

Icgini icedi.
Savluqni unutup,
Qьsxa çol etedi,
Aqььп unutup.

Aça esin veriv.
Сьхьгььq aladı,
Alaj ete keliv,
Telida voladı.

Icgini syjgenle
Barь alajдыла,
Acьvun көргенle
Artda çылаjдыла.

Alañ otlarь
Сьrtda çarьq çanmaz,
Qurqıaq daurlarь,
Өmyrdeda qalmaz.

Была volqan çerde.
Birda plan tolmaz
Udarnik degen sözny
Атьда ajтылmaz.

Sosializmaqı
Сьrtaında volurla,
Xar bir tyry işde
Em artxa qalьrla.

Былаj icgicile,
Klass çauun bilmezle.
Kulakdan keң volub
Sen dusmansa demezle...

D i n ę e.

Kəv zamannı xalqıñ aldav turqansa,
„Sizge çandet, çaxanıñ verlikme“ dev,
Çarlı xalqıñ qarañıqıñ vırqansa,
„Sizni çandet yjynde kərlykme“ dev.

Endi xalq seni tapıv başlaqandı,
Ətyryguñ tuvra volub acılvıv,
Bilgenle varı seni taşlaqandı,
Qarañıq yslerinden cacılvıv.

Ej din! sen voşunaqıñ xalqıñ aldav,
„Qurmandı“ dev kəv malıñ sojdurasa,
Çaramaqıñ voş avazla vıa cartlav
Çarlıñ malsız etiv qojdurasa.

Ma vı din vajıñ, vıjñi arıv kored!
Çarlı xalqıñ vırda çıqqıñ sanamaj,
Vajıqıñ, vıjge çaravlu avaz vered,
Bir qavımıqıñ „adamdı“ derge unamaj.

Çarlılaqıñ vırqov, sınıçır saldıla
„Bıjsız elde çıma volmaz“ degenca,
Ol qavımñıñ tamam oñın aldıla,
Varıñ „çaxanıñıñ“ kəgıv kelgenca.

Molla, kulak vır plan qurajelle
Çarlı xalqıñ tajmaj çegıv turuca.
„Allah“ vıa qorqutıv turaelle
Ol qavımıqıñ qatı tajaq ururca.

Söz başları.

	Beti.
Birinci създанынь ol sözy	3
Ekinci създанынь ol sözy	4
~~_____~~	5
Şvesariadan kelgen işci delegatlarıñ sözlerinden . . .	20
Esigizde tylmydy oñ zaman	34
Pariz kommuna	41
Qanlı ы́х күн	44
Birinci maj	53
Oktabrń 13-сү сына	55
Sovet Qarasaıǵa on сы	58
Oktabrń 15-сі сына	60
Qызы askerge	63
Ustazыбыз Leninne	65
Janvarń 21-сі күnyne	67
5 сылыq planǵa	69
5 сылыq planńy tolǵan сына	72
Ekinci 5 сылыqqa	75
Savanǵa hazırlanıv	79
Bolşevikca savan syryv	81
Xamit vla Tavǵan kolhozda	87
„İşlemegen aşamaz.“	93
Kızge hazırlanıv	96
Hajda alanla kolhozqa	99
Kolhoz vizni usyndy	101
Kolhozqa	103
Sosializma çolundavıv	105
Saqlavcu kassaqa	107
Köcerik ellilege	110
Tavlu qыз	113
Udarnikle kimledile	116
Tavlu çarılıa gazetime	118

Biz pionerleviz—pioner	120
Oquvqa	122
Xaragъь çuvuqlarъьта	124
Kulak vla çalsъьь	126
Içgicini qalyqlarъь	136
Dinne	141

Отвѣт. редактор
БОТЧЯЕВ Х.

Изд.
№ 53

Технич. редактор
БЛИМГОТОВ Я.

Сд. в наб. 20/IX-33 г. Под. в печ. 1/X-33 г. Статфор. Б6—125x176.

Кисловодск. Типография Кароблнациздата

Карлито № 178. Зак. № 1937 об'ем 4,5 п. л. зн. 366,048 Тираж 1000.

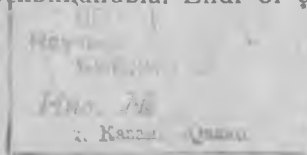
Eslənən xalatlə

Bət	Tizgini başından enişge	Basmağa urulğanь	Oqurğa kereklisti
8	19	вошандь	вошландь
9	1	Çacдь	Çacдь
13	7	Çaşav	çaşav
14	27	Ala	bla
15	2	Salьп	sajьп
16	17	issiz	işsiz
17	25	Berivny	Birevny
17	29	Çaldaşнь	Çoidaşнь
18	22	çetdiribiz	biz çeterbiz
18	24	etdiribiz	da eterbiz
19	28	Savqьсь	Savqasь
20	14	ellele	etelle
21	3	iye	ie
21	10	taxsaşьп	taxsasьп
22	9	çavlarьз	çavlarьвьз
24	9	Ajaj	Alaj
25	25	Magnitorqa	Magnitogorqa
26	32	calamla	salamla
28	15	qalqlanь	xalqlanь
30	17	xaqnь	xalqnь
31	13	oi	oi
31	15	rşleribizge	işleribizge
35	6	aza	az
35	12	zatjada	zatlada
36	24	çazьndan	çanьndan
36	33	çelgeni	çetgeni
37	4	Qacьqajьп	Qaçьqmajьп

Bet	Tizim nəşrindən etisge	Basmağa urulqanь	Oqurğa kereklisi
39	9	şojağa	sojağa
39	18	Sanlaj	Savlaj
40	3	uнатыға	uатыға
39	25	Oj	OI
39	31	çunaven	Çуавен
39	32	işsi parjağa	işci partijağa
40	10	xalqanь	xalqanь
40	23	Rartianь	Partijanь
40	24	Revoljusağa	Revoljusijağa
41	13	atmьş	altmьş
43	em tyvynde	oj	ol
44	"	Gilijarin	Giliotina
46	5	toxtavcuz	toxtavsuz
46	20	cegenle	cekkenle
47	3	juvar	janvar
48	10	qundarad	quandırad
48	15	vəlub	volub
49	27	vulruququ	vıjruququ
50	5	kymej	kylmej
50	24	ackerlerini	askerlerini
51	10	zavijdi	savijdi
54	6	kirelile	kirelle
56	6	qarььv	qьrььv
51	16	sunutmadь	suвutmadь
51	17	uoutmadь	uвutmadь
51	36	tarisin	terisin
53	5	Bajzaqlarьn	Bajzaqlarьn
58	1	qaracajğa	Qaracajğa

Bet	Tizgini başından enişge	Basmaqça urulqanь	Oquroqa kereklist
58	14	bnri	beri
59	21	sovut	sovet
60	9	çalqa	çolqa
61	23	kalq	xalq
69	21	etese	Etçese
70	1	traktot	traktor
73	31	Leningzatda	Leningradda
65	21	varmvj	varmaj
81	14	eliv	etiv
85	12	udarnikle	udarnikle
91	8	zar	zat
93	1	asammz	aşamaz
98	5	Çalqьь	Çalqьь
108	24	Klassьь	Klassьь
112	21	Sovot	Sovet
142	1	Dinni	Dinni
114	35	dtmejin	etmejin
117	2	çajьььь	ajьььь
118	em tyvunde	Qvzvl Tavludu	Qьььl Qaracajьь
134	9	çergenem	çetgenem

Eskertiv. Bu oqarь ajььььь xalatla alqьььь korrektorlanь qarьььsuzluqlarь vla bьçььььndььla. Endi ol çetişimsizlik tyze-tilgendi.

Izdatelstvo

у. о. 6727

На Карачаево-Балкарском языке

Д. П. Байкулов—По новому (стихи).